

2011

Veksø Historiske Glimt

Denne bog er udgivet med økonomisk støtte fra *(nævnt i alfabetisk rækkefølge)*:

Fastelavnsklubben i Veksø
Grundejerforeningen Kelsted
Kreditforeningen Danmark
Lions Club, Stenløse
Menighedsrådet, Veksø
Ny Kredit
Planstyrelsen
Sparekassen SDS (Unibank)
VAT '85
Veksø Sogns Borgerforening

VEKSØ HISTORISKE GLIMT

Er udgivet af Veksø Borgerlaug 1990

Eftertryk tilladt med kildeangivelse

ISBN: 87-98 36 52-0-7

1. udgave af web versionen er udgivet i samarbejde med Veksø Borgerlaug år 2000 på www.veksø.net med uvurderlig hjælp til digitalisering af tekster fra Marianne S. Lønning og Lis Kennov mf.

2. udgave af web versionen er udgivet i forbindelse med etablering af nye funktioner og design/modernisering og omlægning af www.veksø.net til www.3670veksøe.dk i efteråret 2011. Denne udgave har fået tilført supplerende billeder hvor det er fundet informativt for læserne.

Det er mit håb at blive i stand til at skabe en efterfølgende version for tiden år 1990 – 2010 med hjælp fra alle interesserede borgere som gerne vil bidrage til at fortælle Veksøs historie til eftertiden i tekst og billeder.

Per Voigt, oktober 2011.

! Mange af de omtalte foreninger mv. har i dag egen hjemmeside.

Se under links og læs mere om byens foreninger, aktiviteter mv.

Forord

Den 6. oktober 1987 blev det på et repræsentantskabsmøde i Borgerlauget besluttet, at der skulle skrives en bog om Veksø, hvilket undertegnede påtog sig.

Vi gik straks i gang med opgaven, og idegrundlaget skulle være at give de mange tilflyttere et kendskab til byens historie og de mange traditioner. Traditioner, der for manges vedkommende er bygget op og videreført gennem generationer og er medvirkende til, at Veksø ikke bare er et sted, hvor man bor, men også et sted hvor man lever.

Vi håber, at vi med denne bog vil give mange nye Veksøborgere lyst til, sammen med de "gamle", at føre disse traditioner videre, ellers vil de ganske enkelt uddø.

Det har for os været en meget positiv oplevelse at lave denne bog, som vi håber, bliver en kilde til glæde og inspiration. Overalt hvor vi er kommet, er vi blevet mødt med stor interesse og hjælpsomhed. Derfor skal der her lyde en særlig varm tak til alle dem, der har ofret tid på at give os informationer. Vi håber samtidig, at de mange, vi ikke nåede, men sikkert også burde have talt med, vil bære over med os.

Sammenhold er et ord vi gang på gang har mødt, når vi har interviewet "gamle" Veksøborgere. Dette kom stærkest til udtryk, da hele byen stod sammen i begyndelsen af halvfjerdserne og forhindrede, at Veksø blev omdannet til et nyt Ishøj med store højhuse og blokbyggeri. I dag kan vi glæde os over en lav by, der med de mange røde tage ligger bredt ud over en bakketop som en ø midt i alt det grønne. En by hvor landmiljøet er bevaret på trods af den kolossale udbygning, der er sket gennem det sidste årti.

Derfor er vor bog ment som en respektfuld hyldest til de "gamle" Veksøborgere, der indirekte var årsag til, at mange af os har fundet Veksø så attraktiv, at det blev stedet, hvor vi slog os ned.

Sammenhold er derfor en tradition, vi skylder de "gamle" og os selv, de "nye" Veksøborgere, at føre videre, så vi med stolthed i stemmen også fremover vil kunne sige: "Vi kommer fra Veksø".

Tytter Helms / Finn Lustrup Sørensen

Veksø set fra ca. 400 meters højde (1990)

Veksø set fra ca. 350 meters højde (2000)

Indholdsfortegnelse

Omgivelserne.....	7
Fuglesødal-fredningen	7
Bygrønningen	8
Plant et træ	9
Træer i Veksø.....	10
Historiske fund	12
Gravhøje.....	12
Ofringer i Sigerdalsmose.....	12
Sten med soltegn	12
Broncestatuette	12
Hjelmene.....	13
Genforeningsstenen	13
Historiske bygninger	14
Veksø Kirke.....	14
Veksø skole	17
Veksø Station	20
Veksø Kro	23
Veksø By	26
Historiske gårde	33
Brøndstedgård	33
Veksølund.....	34
Skibstedgård	36
Kelstedgård	39
Præstegården - den tidligere Annexgård.....	40
Annexgården.....	41
Slagtergården	41
Egedal	44
Maglehøj	44
Slottet.....	44
Veksøs tidligere industri og handel	45
Tørvegravning.....	45
Veksø Auto og tankstation.....	46
Veksø handelsliv	51
Brandvæsen	59

Veksø Vandværk I/S	61
Foreninger	63
Veksø Sogns Borgerforening	63
Veksø Borgerlaug	63
Fastelavnsklubben	64
Folkedans	67
Amatørteater	67
Traditionelle begivenheder	71
Fastelavnsfesten	71
Børnenes Fastelavnsfest	71
Byens juletræ	72
Børnenes juletræ	73
Børnedyrskuet	74
Sct. Hansfest	74
Høstfest	75
Byplanlægning	75
Veksø 28. april 1976	75
Veksø-konkurrencen	77
Vejnavne	79
Udtalelser om Veksø	83
Hvad har fået dig til at flytte til Veksø?	83
Kan du sige noget godt om Veksø?	83

Omgivelserne

Der er et meget spændende og afvekslende landskab omkring Veksø. Området var under sidste istids slutning grænseområde mellem to bræer. Smeltevandet pressede sig ud under isen og gravede herved en dyb rende i jordskorpen, en tunneldal. Særlig mange dybe og skarpt markerede dale i flere længderetninger findes omkring Veksø, mens området syd for, hvor isens afsmeltning har været mere rolig, er jævnt kuperet.

Værebroadalen har helt op til 1700-tallet været en stor sø. Værebro Å var i stenalderen en sejlbar fjord i forbindelse med Roskilde Fjord. Løje Sø ligger som en rest af denne sø og er en bevaringsværdig plet i området til trods for stadig tilgroning. Der findes et rigt dyre- og planteliv i området.

Terrænformer som her i Veksø findes også andre steder, men *her* har jorden været så god, at det har kunnet svare sig at rydde den for skov og dyrke den. Andre steder har jorden været ringere og er derfor forblevet i sin oprindelige form, bevokset.

Veksøs bakkeø er geologisk karakteristisk ved stedvist flyvesand og plastisk ler.

Grænsen mellem det skarpe og det rolige landskab udgøres her i Veksø af en ådal, der er usædvanlig bred efter sjællandske forhold. Her løber Værebro Å. Tidligere var ådalen udfyldt af moser, men dræning, tørvegravning og dermed afvanding har gjort, at der nu kun ligger spredte mosepartier, alligevel er det det tredje største moseareal på Sjælland, kun overgået af Holmegårds mose og Åmosen.

Der har i flere omgange været gravet tørv i Veksøs moser, og visse af vore omkringliggende søer (tørvegrave) er fremkommet heraf.

I starten af 1950'erne blev vandstanden sænket i Værebro Å, bl.a. for at gøre arealerne bedre egnede til kreaturgræsning. Græsning her var et godt supplement til græsning på agerjorden. Afgræsningen af mosearealerne gav køerne foder og derved vedligeholdt de floraen i moseområdet, men efterhånden er områderne endt som marginaljorder uden denne afgræsning.

Byens børn fangede gedder og andre ferskvandsfisk i mosen. En af fangstmetoderne var at stange dem ved hjælp af bajonetter sat på kosteskafter. Bajonetterne, der stammede fra 1. verdenskrig, havde de fundet i mosen.

Mosen var også fyldt med blink mistet af tidligere tiders uheldige lystfiskere, og så snart der var en ujævnhed i åløbet, træerødder f.eks., var der mange blink aflejret der. Det allerbedste fund gjorde børnene, da de fandt vraget af en gammel Ford T, idet den indeholdt hundredvis af gamle blink.

Dyre- og planteliv her omkring er stadig rigt og varieret, og netop derfor er der både nu og fremover al mulig grund til at værne om disse omgivelser ved bl.a. begrænset færdsel i områderne.

Fuglesødal-fredningen

Fuglesødalen strækker sig i en længde på 4 km fra Værebro Å i øst, nord om Veksø og til Stenløse i vest.

Dalen, der er en tunneldal, optræder markant og er landskabsmæssigt æstetisk værdifuld, og den er stadig ret upåvirket af den tiltagende byudvikling.

Området er på ca. 380 ha og blev fredet i 1977, som første led i en fredning, der påtænktes at skulle omfatte Veksø Mose og Løje Sø.

Dette er endnu ikke sket, men der arbejdes på at få Løje Sø området fredet af hensyn til flora og fauna.

Gadekæret set fra Kirkestræde (ca. 1930)

Bygrønningen

På dette i dag ret fredelige sted har der i tidligere tid været en del liv af forskellig art.

Der hvor frostboksen og garagerne ligger i Kirkestræde har byens gadekær ligget, med forbindelse til grønningen mellem Smedestræde og Bygaden. Dette gadekær tjente først og fremmest formålet som vandreservoir til brug ved ildebrande i byen, men ellers lå det hen til mere fredelige formål.

Omkring gadekæret har der nemlig været et liv af børn, der legede med både, fangede kryb og andre underlige væsener, og om vinteren benyttedes det frosne kær til skøjteløb.

Gadekæret har også været brugt af byens landmænd til kreaturvanding, og i tørre somre har man set landbrugsvogne blive kørt derud til overrisling, for at hindre at hjulene udtørrede.

På et kort fra 1780 er gadekæret aftegnet. Det mindskedes efter byens kloakering i 1940'erne og blev endeligt fyldt op og dermed sløjfet i 1949-50.

Ved gadekæret lå ligeledes det nu forsvundne sprøjtehus. Brandsprøjten derfra er stadig bevaret og er i dag opstillet på balkonen i Skibstedhallen.

Grønningen har haft endnu en funktion, idet arealet har hørt til et hus, der lå i den vestlige ende, lige ved pæretræet. Huset var sidst ejet af Jensine Knudsen, og det blev efter hendes død nedrevet i slutningen af 1960'erne. Jensine Knudsen lejede

små jordstykker ud til byens borgere, således at det fungerede som kolonihaver til grønsagsdyrkning m.m. Disse små nyttehaver var i sin tid et yndet mål for en aftentur.

Plant et træ

De allerede eksisterende markante hestekastanjetræer, bl.a. ved stationen, gav inspiration til også at plante samme art langs Maglehøj Allé. De ca. 80 træer blev plantet d. 11.12.1982 og senere d. 9.4.1983 af Veksøs borgere under "Plant et træ"-kampagnen.

Maglehøj Allé, neden for Kelsted (1982)

I starten af 80'erne havde en bred kreds af foreninger og organisationer i Danmark, der havde træer, træpleje og træplantning som en betydende del af deres interesseområde, arbejdet med tanken om at gøre en særlig indsats for træet i Danmark. Dette førte til kampagnen "Plant et træ" i årene 1982-84.

Der blev plantet ca. 650 træer under kampagnen i Veksø, f.eks. tjørn på skråningen af Maglehøj Allé, i det grønne område mellem Bjørnebakken og Maglehøj Allé, som en gang har været frugtplantage, blev der plantet frugttræer og tjørn, og endelig to lindetræer på P-pladsen ved Skibstedgård.

Finansieringen foregik ved bidrag fra borgerne samt nogle pengeinstitutter, og sidst men ikke mindst fra Fastelavnsklubben.

Veksø Bygade med hængeasken, midt for til højre (1988)

Træer i Veksø

Veksø by er karakteriseret ved mange elm, en del ahorn og lind og nogle færre hestekastanjer og ask.

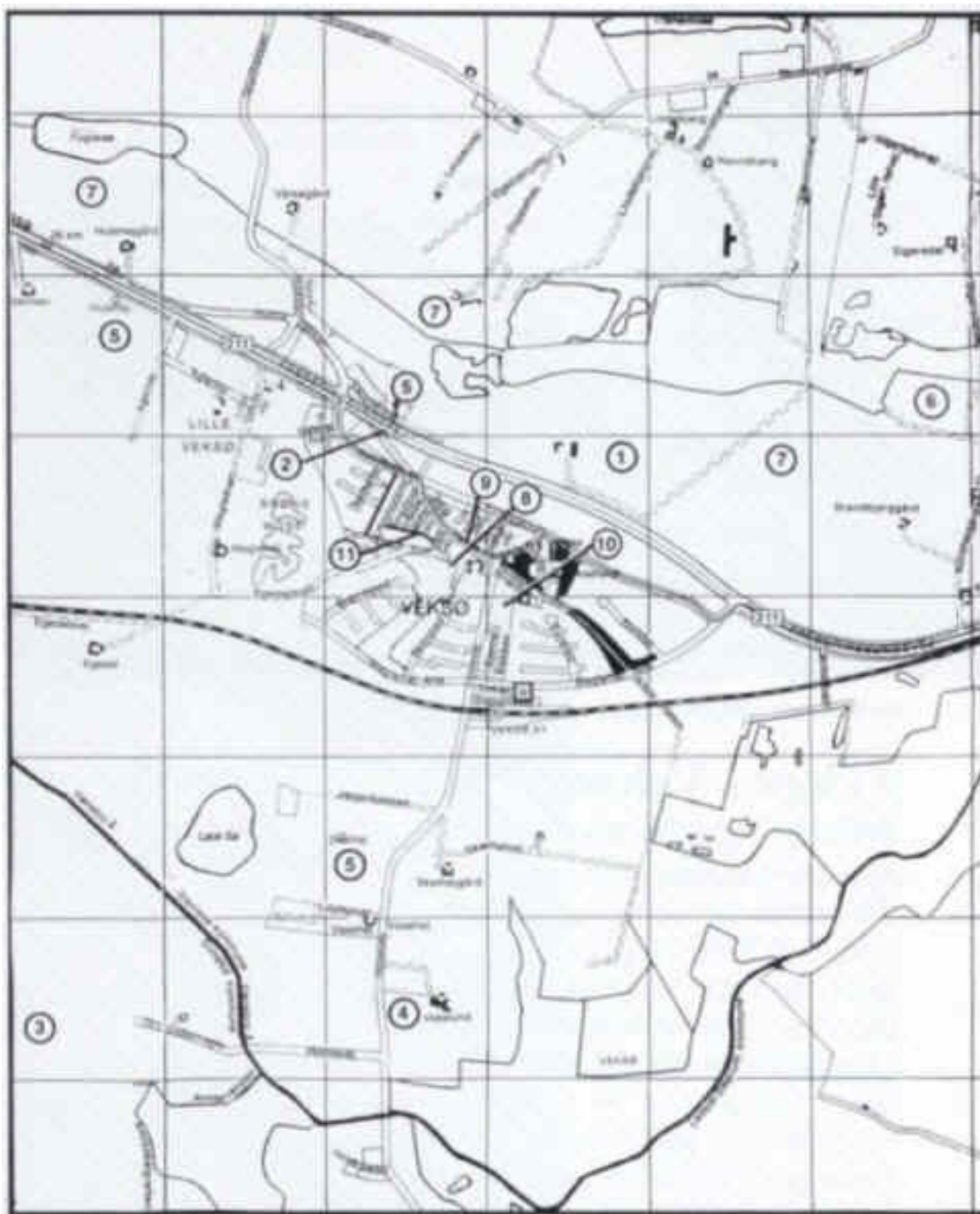
Lindetræerne ved kirkegårdsmuren er resterne af en række plantet ca. 1920, langs vejen.

Som noget særegent kan nævnes de podede hængeask, bl.a. i Brøndstedgårds og Veksølund's haver.

Bøgetræer findes der kun få af, mens der i de gamle haver finde 5 blodbøge.

Apropos de gamle haver, fortæller Trap i 1872: "Havedyrkningen i Veksø er i god Opkomst; flere smukke velvedligeholdte Haver tyder på en Sands hos Beboerne for denne Art af Hyggelighed, som endnu er sjælden i de fleste Egne af Landet". Dette kan stadig spores i dagens grønne bybillede.

I Huscentrets have står en kvindeeg. Træet blev plantet i 1915 af Christine Toxværd, til minde om indførelsen af kvindernes stemmeret. Træet blev hentet i Ganløse Eged.

1. Annexgården	7. Fuglesødalfredningen
2. Rolandsgården nedrevet i 1976	8. Brøndstedgården
3. Løjesøgården	9. Kvindeegen
4. Slottet	10. Kelstedgården
5. Gravhøje	11. Rest af gammel kirkesti
6. Sigerdals Mose	

Historiske fund

Gravhøje

Området har tre fredede gravhøje. Den ene ligger nord for byen ved Vandtårnet, hvor Historisk Forening oplyser, at man har et foto fra 1903, der viser et skelet fra denne gravhøj.

Den anden gravhøj er Skelhøj, sydvest for byen. Skelhøj er gravet halvt igennem, fordi man nok er kommet lidt sent med fredningen af oldtidsminder her på egnen. I 1974 fandt man nogle potteskår fra 2000 år f.Kr. nær højen, formodentlig fra en boplads.

Den tredje gravhøj, Hulhøj, finder man på venstre hånd på vejen til Stenløse.

Ofringer i Sigerdalsmose

Man kan forestille sig hændelsesforløbet sådan:

"I en udhulet træstamme er nogle mænd sejlet ud i den daværende sø. Ved siden af har pigen på 18-19 år gået, formentlig fastholdt af et reb om halsen. Skulle hun forsøge at stikke af, ville hun blive kvalt. På det tidspunkt da vandet nåede hende til halsen, har man givet hende et slag oven i hovedet, og hun er sunket ned til guderne i vandet".

Det lyder barbarisk, men det er faktisk et bevis på, at der i Danmark for 5000 år siden udvikledes en fast samfundsstruktur. Der har på egnen været en høvding med magt og myndighed så stor, at han har kunnet kræve andres liv, omend på stammens vegne.

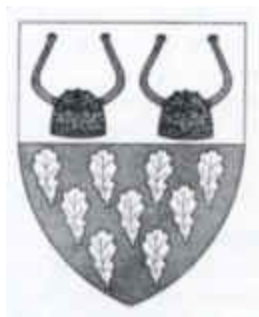
Fundet af pigen blev gjort i 1949 og er detaljeret beskrevet i en kronik i Frederiksborg Amts Avis den 19.1.1985. Pigen findes i dag på Nationalmuseet.

Sten med soltegn

I Veksølund have, tæt op ad kirkegårdsmuren, står der en stor sten med et soltegn, som så vidt vides er det største på Sjælland. Stenen kom dertil ved en tilfældighed for nogle år siden, idet kunstneren Bjørn Nørgård skulle bruge 3 sten til en opstilling, hvoraf den ene, i det rigtige lys, viste dette soltegn.

Broncestatuette

I moserne ved Veksø er også fundet den lille broncestatuette, som er blevet Historisk Forenings bomærke.

Stenløse Kommunes byvåben

Nationalmuseets udstilling

Hjelmene

Den 15.9.1942 ringede telefonen på Nationalmuseet og bilforhandler Holm Jensen, København, fortalte, at der på hans kontor lå to broncehelme, som en af hans tørvebiler havde bragt hjem fra Brøns Mose i Veksø.

Hjelmene opbevares i dag på Nationalmuseet og indgår i Stenløse Kommunes byvåben.

Hjelmene har været anbragt i mosen, sandsynligvis på en træplade, muligvis som led i en religiøs handling. De kan dateres til yngre bronzealder og er formentlig fremstillet i Mellemeuropa eller i Norditalien.

Fundet af disse hjelme betragtes som et af de mest betydningsfulde fund, der er gjort fra Danmarks oldtid og er en virkelig seværdighed på Nationalmuseet.

Genforeningsstenen

Stenen er skænket af gårdejer Petersen, Hulhøjgård, og byens beboere sørgede for i fællesskab, at den blev transporteret til byen.

Dette skete i 1920 efter Nordslesvigs genforening med Danmark.

Oprindelig var den placeret på en lille høj mellem tre kastanjer ude i vejkrydset foran købmanden.

Genforeningsstenen over for Købmanden (1990)

Inskriptionen lyder:

"Genforeningen 1920

Atter vejer Dannebrog

over fælles land og sprog"

Den er forfattet af doktor Hassing, der sammen med proprietær B. Mølgaard talte ved stenens afsløring.

Efter højtideligheden samledes byens folk på kroen til fortsat fest med taler og sang.

I 1987 sørgede Fastelavnsklubben for opmaling af stenen. Under arbejdet blev maleren kortvarig beskyldt for hærværk, indtil iagttageren opdagede sammenhængen i foretagendet. Blot en lille episode der viser, at vi holder øje med vore lokale omgivelser.

Flagstangen ved stenen er opsat på initiativ af Borgerforeningen i 1968, og udgiften hertil blev delt mellem kommunen, Fastelavnsklubben og Borgerforeningen.

Flagene slides og det næste blev skænket af Chr. Rasmussen i 1979. I 1988 trængte flaget igen til udskiftning og Grete og Jørgen Larsen overdrog flaget fra Kelstedgård.

Den oprindelige flagstang knækkede i en forrygende storm den 8.5.1985 og en ny blev den 16.6.1985 rejst af det på det tidspunkt nye Borgerlaug.

Historiske bygninger

Veksø Kirke

Veksø Kirke (1989)

Kirken ligger på den traditionelle placering ved bymidten/grønningen med gadekær, smedie og gårde omkring.

I pastor Blessings lille hæfte om Veksø Kirke fra 1944 – som kan købes i kirken – oplyses, at Veksø Kirke nævnes i 1370 i Jordebog over Sjællands Bispestols gods, men at den ældste del af kirken er et par hundrede år ældre.

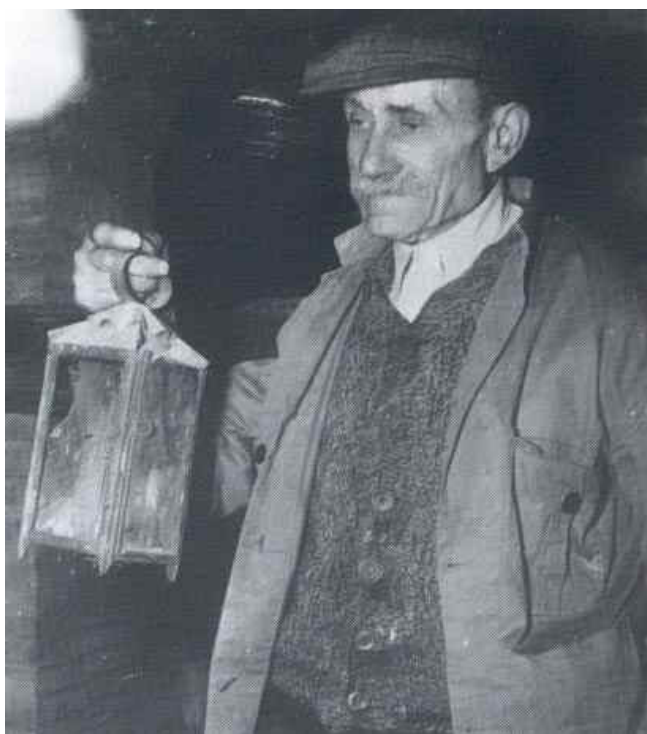
Det fortælles, at det var fruén på Veksø slot, der lod kirken opføre, idet hun ikke kunne have sin hund i fred for de store jagthunde, når hun var på vej til Stenløse Kirke.

Den ene af kirkeklokkerne har en speciel historie. Der er indgraveret på latin: "Johannes af Guds Nåde Biskop over Kurland og Administrator for Øsel i Året 1555". Øsel er en ø, der ligger ved Rigabugten. På klokken ses også våbenskjold for biskop von Münchhausen, der residerede over Øsel og Kurland i 1541-49. Klokken er formodentlig kommet til Danmark og Veksø før vi tabte Øsel ved Brønsebrofreden i 1645, og ingen ved, hvorfor den netop er endt her i Veksø.

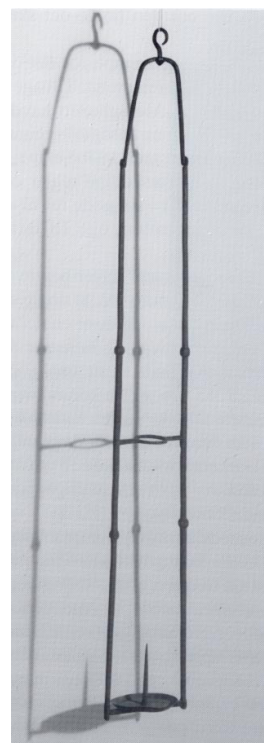
I kirken findes ophængt en smedjærnslysestage, den såkaldte Veksøstage. Den er lavet som en kopi af den originale fra middelalderen, som befinder sig på Nationalmuseet. Man har gennem årene, desværre uden resultat, forsøgt at få den originale stage tilbage til kirken.

Veksø Kirke har også en original Chr. IV Bibel fra 1630. Før i tiden fandtes denne bibel nok i alle kirker, men den er med tiden gået tabt i forbindelse med almindelig udskiftning. Bibelen er naturligvis skrevet med "krøllet skrift", men kan man beherske denne skrifttype, vil man opdage, at den sprogligt er meget nem at forstå til trods for, at den er trykt for mere end 400 år siden.

Af andre specielle ting i kirken bør nævnes en messingstøbt lysearm, der er fastgjort til prædikestolen. Inskriptionen fortæller, at den stammer fra 1637. Over prædikestolen hænger et timeglas fra 1740.

Ferdinand Olsen ca. 1959

Den originale Veksøstage

Ferdinand, der var klokker, blev ansat 1.4.1904 og virkede i mere end 55 år, lige til sin død 15.4.1959. I folkemunde havde han dog titel af: "Ringer-klokker-graver-tækker-hvidter-spækker og garderobemand". Sidstnævnte job foregik på kroen sammen med hans kone Jane.

I forbindelse med sit 50 års jubilæum skænkede han kirken en syvarmet lysestage, som i dag står på hjørneskabet i kirken. Ved samme lejlighed forærede menighedsrådet Ferdinand et sølvfad. Dette fad er nu, efter sønnen Carlos død, vendt tilbage til kirken. Fadet er planlagt udstillet i konfirmandstuen.

Kirkens ene alterdug i hedeboosyning er udført af Kirstine Andersen fra Slagtergården. Den anden er syet af Ester Eiring, som dengang boede på Løjesøvej.

Hvorfor er Veksø Kirkes tårn ikke højere? Pastor Jørgen Andersen har tænkt over hvorfor. Da man i sin tid skulle bygge tårnet, hentede man en masse munkesten hertil, men næste dag var de forsvundet. Nye blev hentet hertil, og da også de forsvandt, opgav man og byggede tårnet af de tilbageværende.

Går man tur i det gamle Veksø, kan man se på f.eks. Brøndstedgård, at der her er nøjagtig den samme type sten, som tårnet er bygget af. Så spør man folk i Veksø, hvorfor tårnet ikke er højere, vil de svare: "Det kirketårn har den højde, det skal have".

Veksøborgerne er kendt for at "slås" og kæmpe for det, de mener og tror på, og det er ikke noget nyt fænomen. Tilbage i 1860'erne var der ingen varme i kirken. Menigheden havde gennem længere tid ønsket dette, hvorfor man ansøgte kommunen om en kakkelovn. Det blev dem nægtet, men det lod man sig ikke affærdige med, og ved at granske forskellige regler og paragraffer fandt man frem til, at man var i sin gode ret til at forlange varme i kirken. Dette blev så fremført, og i 1870 fik Veksø Kirke så en kakkelovn.

Kirkegården: Mange af Veksøs gamle slægter ligger begravet her, og det må være eftertidens pligt at sørge for, at nogle af disse gamle gravsteder ikke bare forsvinder, da de er en del af byens historie. Byens meget kraftige udbygning inden for de sidste år har gjort, at man har været nødt til at tænke på udvidelsesmuligheder for kirkegården. Der er fra kommunens side lagt op til, at denne udvidelse skulle ske på den anden side af Kirkebakken, men dette er ikke længere aktuelt, da menighedsrådet har købt nabohuset til kirken, Kirkebakken 38 (nuværende FDF/FPF hus) og dermed sikret udvidelsesmuligheder i forbindelse med den eksisterende kirkegård.

Konfirmandstuen: I forbindelse med den nuværende præsteboligs indretning lod menighedsrådet konfirmandstuen opføre. Den har nu ikke på noget tidspunkt fungeret efter sit formål, da skoleplanerne for Veksø blev droppet. I stedet anvendes lokalerne til bl.a. menighedsrådsmøder og forskellige foreningsmøder. Veksø FDF/FPF har i deres opstart også benyttet disse lokaler, inden man rykkede ind i Kirkebakken 38. Konfirmandstuen er udstyret med bl.a. et klaver, der er betalt af den såkaldte klaverfond, som byens borgere skød penge i. Klaverfonden eksisterer fortsat og bestyres af menighedsrådet. Foruden klaveret er lokalet udstyret med Veksøstager i messing.

Præsteembedet: Fra gammel tid, indtil 1551, var Veksø et selvstændigt pastorat. Senere og indtil 1977 måtte Veksø nøjes med at blive betjent af Stenløsepræsterne, hvorfor gudstjenesterne først lå om eftermiddagen, da kirkehandlingen i Stenløse først skulle overstås. Præsterne måtte så i hestevogn køre til Veksø, men ved pastor Jørgen Andersens tiltrædelse fik byen endelig igen sin egen præst.

Katholm nr. 211 blev opført som midlertidig præstebolig til Jørgen Andersen og familie, indtil man i 1983 kunne rykke ind i den nuværende præstebolig, det totalt renoverede, tidligere stuehus til Annexgården.

Der have været planer om at opføre en helt ny præstebolig og hermed nedrivning af den nuværende, heldigvis blev de aldrig realiseret.

Kirken blev i 1986 restaureret og herfra kan nævnes, at der først på dette tidspunkt blev indlagt vand. Kirkens vægge, gulve, bænke og træværk blev repareret og opmalet ved samme lejlighed.

Kapellet er opført ca. 1928 med inspiration fra Grundvigskirken, som blev opført kort tid før.

Kirken er normalt aflåst, men byens borgere er altid velkommen til at låne nøglen, der vil kunne fås ved henvendelse til pastor Jørgen Andersen eller graver Svend Olsen, Kirkestræde 5.

Veksø skole

Veksø Forskole i Kirkestræde (ca. 1905)

Nedenstående er citeret fra Carstensens bog "Viksø Sogns Historie" fra 1884:

"Skolen, Ekstraskolen, som Byens første Skole kaldtes, laa til dette hundre Aars Begyndelse nord for Brøndstedgaard, imellem denne Gaard og Bygaden. Da der blev tale om, at en offentlig Skole skulle bygges i Søsum, stred de Veksø Bymænd for at faa den i Deres By. Men den 7. April 1725 blev det ved Kgl. Resolution bestemt, at den skulle bygges i Søsum. Det efterfølgende viser, hvor lidt imødekommende Myndighederne var imod Veksøernes Stræben for at faa sig en Skole. En Iver for Oplysningens Fremmen, som i de Tider vist ellers var ukendt i den saa fortrykte Bondestand. Da man nu her maatte se paa, at Søsum fik den "kongelige" Skole, og man havde stridt forgæves for at faa en saadan i Veksø, saa ville Beboerne her selv bygge sig en, men dertil matte de søge Øvrighedens tilladelse, man mindes at alt Jord var Fæstegods, de ejede derfor ingen Jord til at bygge paa. Det bevilgedes dem at bygge en Skole paa deres egen Bekostning, naar ingen afkortning derved skete i Skoleholderens Løn i Søsum. De fik altsaa Tilladelse til selv at bygge sig en Skole og selv at lønne deres Lærer, men de skulle dog fremdeles bidrage til Skoleholderens Løn i Søsum. I de trange Tider holdt det vel haardt for Veksøerne at lønne to Lærere. Da

det blev bestemt, at Kirkernes Lysepenge skulle komme Skolerne til gode, søgte de om at faa Veksø Kirkes Lysepenge lagt til deres Skole, hvilket den 25. marts 1741 blev dem afslaaet. Imidlertid trivedes Ekstraskolen – ja, en privat Skole den Gang kunde i Sandhed kaldes ekstra – maaske ligesaa godt som den kongelige i Søsum, og var i uafbrudt Virksomhed indtil den nedlagdes, efter at den nuværende offentlige Skole traadte i dens Sted”.

Skolen i Kirkestræde, hvor der i dag er børnehave, blev bygget lige efter år 1800 som offentlig skole, til erstatning for den ovenfor omtalte. Skolen indeholdt lærerbolig i den vestlige ende og skolestue i den østlige del. Legepladsen var forbeholdt børnene, mens haven (2-3 tdr. land Matr. nr. 2) hørte til lærerboligen, hvor en del af den bl.a. blev udnyttet til urtehave.

Veksø Børnehave i Kirkestræde (1988)

Skolegang i Veksø omfattede også til tider at passe have, gå med hunden, hugge brænde og passe kakkelovnen. Det sidste kunne gøres på flere måder. Var man dårligt forberedt til den første time, skulle man sørge for, at kakkelovnen enten røg for meget eller var gået ud, for så gik tiden med at få den til at brænde ordentligt igen.

Mange Veksøbørn har oplevet lærer Peter Henriksen, der fungerede som lærer i ca. 40 år, indtil starten af 1930'erne.

I 1937 blev de store børn sendt til Stenløse (Sandbjergskolen) og Veksø skole fungerede derefter som forskole.

Indtil 1937 foregik skolegangen sådan, at de store børn (5-7 klasse) gik i skole mandag-onsdag-fredag, og de små (1-4 klasse) gik i skole tirsdag-torsdag-lørdag.

Skemaet var ret enkelt og ens hver dag, nemlig morgensang, religion, skrivning, regning og til sidst historie og geografi.

Religionsundervisningen havde også det formål, at børnene lærte salmer og skriftsteder, således at de kunne bidrage og følge med om søndagen i kirken, hvor skolelæreren fungerede som organist og kirkesanger.

Frikvarter var ikke fastlagt, og både længde og tidspunkt bestemtes af læreren.

Placeringen i skolelokalet var bestemt af dygtighed. Der var prøve om lørdagen, og den følgende uge blev eleverne anbragt efter dygtighed, med dem, der havde klaret prøvet bedst, forrest.

Skolepligten ophørte efter 7. klasse, og i mere end 100 år har Veksø Skole været den eneste kommunale skole i Stenløse-Veksø. Ville man læse videre, foregik det enten i Ballerup eller i Frederikssund. I slutningen af 20'erne var der ca. 60 børn i skolen. Forældrene til de mindste børn syntes, at denne hverandendags skolegang med 7 timer ad gangen var for meget for de små børn, så derfor startede en kreds af forældre yderligere en forskole for 12 børn, som først havde til huse i Rolandsgård.

I 1937, da Centralskolen, nu Sandbjergskolen, i Stenløse startede og dermed optog de store børn, rykkede børnene fra forskolen på Rolandsgård til skolen i Kirkestræde.

Indimellem kunne det være barsk at skulle gå skolevejen fra Veksø til Stenløse, og på vinterdage, hvor vejr og føre var for sløjt, samlede Jens Erik Andersen børn op i sin kreaturvogn og kørte op til skolen og læssede dem af. Når skolen var forbi, var Jens Erik der igen, slog rampen ned og sagde: "Stig ind", og kørte så børnene hjem igen.

Det var den første form for skolebuskørsel i 1963.

Forskolen ophørte i 1973. Senere hen har skovbørnehaven holdt til der, når vejret var til det, og inden der i 1983 og -84 blev henholdsvis pasningsordning og børnehave i Kirkestræde, har hjemmевærnet holdt til i lokalerne.

Et par erindringer:

Jens Erik Andersen fortæller en episode fra hans fars skoletid, hvor børnene, når læreren var upopulær, kunne finde på at lukke ham nede i brændekassen og sætte låg på.

En anden tidligere elev husker tydeligt skolelokalets helt specielle lugt, nemlig en blanding af sutsko og leverpostejmadder.

Veksø Station

Veksø Station med tjenestegørende personale (1881)

Grundlovsdag 1879 kørte det første damptog til Frederikssund, men den officielle indvielse fandt først sted den 15. juni med festivitas på de enkelte stationer. Toget kørte fra åbningen af banen og frem til 1941 direkte til Hovedbanen over Frederiksberg station, og siden 1949 har toggangen set ud, som vi kendte den indtil for nylig, hvor dieseltogene endte i Ballerup. Med S-togets videreførelse fra Ballerup til Frederikssund i 1989 er der atter etableret direkte forbindelse mellem Veksø og Københavns Hovedbanegård.

I banens tidlige liv har Veksø haft en fremtrædende placering fremfor Stenløse, hvor der kun var en holdeplads, et såkaldt trinbrædt, indtil 1909. Fra 1879 til 18. februar 1882 standsede toget såmænd slet ikke i Stenløse.

Banen var et meget aktivt og levende sted. De lokale sendte mælk, tørv og slagtekreaturer til København, og retur kom bygningsmaterialer, gødning og købmandsvarer.

Tørvegravningen under første verdenskrig var så betydelig her i området, at der blev lagt et specielt læssespor både ved Egedal og ved stationen. Toget har også fungeret som transportmiddel for skolebørn til realskolen i Frederikssund.

Banen har også i perioder givet mulighed for kulturel udvikling, men til gengæld har den også drænet området for "genier", endda i så udpræget grad, at egnen er blevet betegnet som åndeligt død.

Selve stationsbygningen var oprindelig mindre, men er ellers stort set uændret i udseende. Bygningen rummer, foruden de normale funktioner for en jernbanestation, også det lokale posthus.

Veksø Stationsvej 1 mens huset endnu fungerede som jernbanerestaurant (ca. 1912)

Veksø Stationsvej 1 set fra Hovevej (1988)

Villaen lige over for stationen er opført af købmand Toxværd, som jernbanerestaurant, og den fungerede som sådan til kort efter første verdenskrig. Når man skulle med toget fra Veksø, standsede man ved rejsestalden ved Veksø Kro. Her anråbte man staldkarlen, som kørte de rejsende til stationen. I jernbanerestauranten kunne man så nyde en lille forfriskning inden togrejsen. Staldkarlen opstaldede hesten i kroens rejsestald, mens herskabet var på rejse, og når de kom hjem igen, hentede han dem ved stationen til det i forvejen aftalte tidspunkt.

Banen har også haft en for os pudsigt funktion. Nogle familier sendte nemlig bud efter varer fra København ved hjælp af en lokal mand, en såkaldt kommissionær, der rejste ind med toget og vendte tilbage med de bestilte varer. Disse

kommissionærer – og dem var der mange af, særlig fra Frederikssund – kunne man opleve helt frem til 1945.

Om banens bygning er det blevet os fortalt, at man en aften ved arbejdstids ophør efterlod et lokomotiv og en vogn med byggematerialer på sporet i Hellede mose. Da man mødte op den næste morgen, var det hele forsvundet – det var sunket i mosen. At der vitterlig er blød bund, så man igen i slutningen af 1950'erne, hvor banens tyngde forårsagede begyndende bundrejsning i mosen. Der blev på det tidspunkt kørt adskillige læs stabilgrus og sten på, og man havde endda så meget frygt for, hvad der kunne ske, at man i en periode satte døgnvagt på derude.

Veksø Station (27.5.1989)

Veksø Station. Dronning Margrethe og Prins Henrik var med indvielses S-toget (27.5.1989)

Veksø Kro

Veksø Kro (1977)

Kroen blev bygget i 1863, og udover indretning til kro blev der også etableret købmandshandel i de lokaler, hvor der i dag er møderum. Til kroen hørte også rejsestalden, der lå øst for kroen og nord for Skibstedgård og tidligere have tilhørt denne. Rejsestalden blev revet ned i slutningen af 1960'erne.

En af de kroholdere, der stadig huskes, er Toxværd. Hvornår han startede som kroholder fortæller han sig, men han var det til 1916. På det tidspunkt opgav han kroholdet, men fortsatte med købmandshandel, blot på den modsatte side af gaden, dvs. hvor Huscentret ligger i dag.

Der har været holdt mange sognerådsmøder på Veksø Kro, idet der først efter 1896 var kro i Stenløse og dermed mødelokaler. Veksø Kro blev før den tid flittigt brugt, også af Stenløse bys borgere, både til fester, dilettant m.m. I kroen var der forskellige lokaler udover butikken. Der var bl.a. slyngelstue, den røde stue og den grønne stue, hvor sognerådsmøderne bl.a. blev holdt. I stueetagen havde kroholderen en stue og en spisestue ud mod haven og ovenover teatersalen en større dagligstue og mindre værelser. Krostuen fremtrådte med borde, bænke, hvidskurede gulve, ternede gardiner og røde pelargonier i vinduerne.

Toxværd overdrog kroholdet til Frandsen, som fungerede fra 1916-22. Han var foregangsmand for folkelivet og havde evnen til at samle folk omkring sig. I disse år spilledes også dilettantkomedie på kroen, bl.a. "På dydens vej", hvor dr. Hassing stod for opsætningen. Overskuddet fra forestillingerne gik til anlæggelse af en sti langs Hovevej til stationen, så man kunne komme nogenlunde tørskoede dertil. Det fortælles, at en skopudser på Hovedbanegården havde kigget på folk herfra og udbrudt: "*Nå, I kommer nok fra Veksø*", hvilket de mudrede sko afslørede.

Veksø Kro. Krostuen (1974)

Samme sted, hvor Veksø Fritidsklub/Ungdomsklub har overtaget lokalet (1988)

De sidste kroholdere på Veksø Kro var Carl og Mary Nielsen. Fru Nielsen drev i mange år kroen efter sin mands død, og den lukkede i 1981 efter hendes død.

Kroen har igennem tiderne været centrum for mange aktiviteter: Karneval, dans, gymnastik og bordtennis-turneringskampe. Mange foreninger har haft deres tilholdssted på kroen, og mødelokalerne har været dekoreret med sportstrofæer.

Det fortælles, at der på pladsen foran kroen i sin tid blev afholdt syn af heste en gang årligt, af hensyn til hesteforsikringen.

Veksø Kro, med rejsestalden i baggrunden. Den østlige ende var købmandsforretning. Drengen er efter sigende Vector Andersen, senere slagtermester (ca. 1900)

Veksø Kro. Pigen er Victor Andersens oldebarn, Mie Neumeyer (1988)

En pudsig episode i en Veksøborgers erindring. Krokarlen skulle, en dag da kroens grise var syge, vaske dem (i soda + vand), hvilket han adlød ved at vaske dem i sodavand, uden at vi dog kender mærke og farve.

Arne Sørensen fra Hydro-tanken fortæller, at han og andre ofte hjalp fru Nielsen på kroen. En dag blev han ringet op af fru, hun havde brug for hjælp til servering af

kaffe og ostemad. Arne var lidt betænkelig, idet han var midt i arbejdet på bilværkstedet og havde mekanikertøj på, men han kom, som han var, serverede og undrede sig over, at gæsterne ikke reagerede, men senere fik han fortalt, at de var blinde.

Man må heller ikke glemme, at kroen fra at være en landevejskro, i de seneste år i høj grad fungerede som samlingssted for byens folk. Der var bl.a. kortspil hver søndag mellem kl. 10 og 12.

I 1983 blev kroen købt af en privat mand fra Hove, der egenhændigt gik i gang med at restaurere den med henblik på bl.a. at indrette restaurant og eventuelt klubværelser. Inden dette arbejde var helt tilendebragt, blev kroen handlet endnu engang, idet kommunen i 1985 købte den med henblik på at indrette den, til det vi kender i dag.

Krosalen er bygget i 1908. Den var oprindeligt malet af "Champagnemaleren", Peter Hansen fra Slagslunde, i et meget smukt kunsthåndværk i tidens stil. Rester heraf ses på de to søjler med årstallene 1863 og 1908 og i den meget smukke blomsterranke langs loftet, som – efter hvad maler Poul Andersen, Søsum, der har arbejdet med kirkerestaurering for Nationalmuseet, siger – er fra 1908, idet den er udført på vådt puds.

Peter Maler fra Søsum, malede omkring 1939-40 vægmalerierne efter prospektkort. Poul Andersen reparerede og opfriskede dekorationerne, da kommunen overtog kroen. Det fortælles, at der langs trappen til 1. sal, i sin tid også var malet borter med svaler i hjørnerne, men de fik ikke lov at komme frem ved restaureringen.

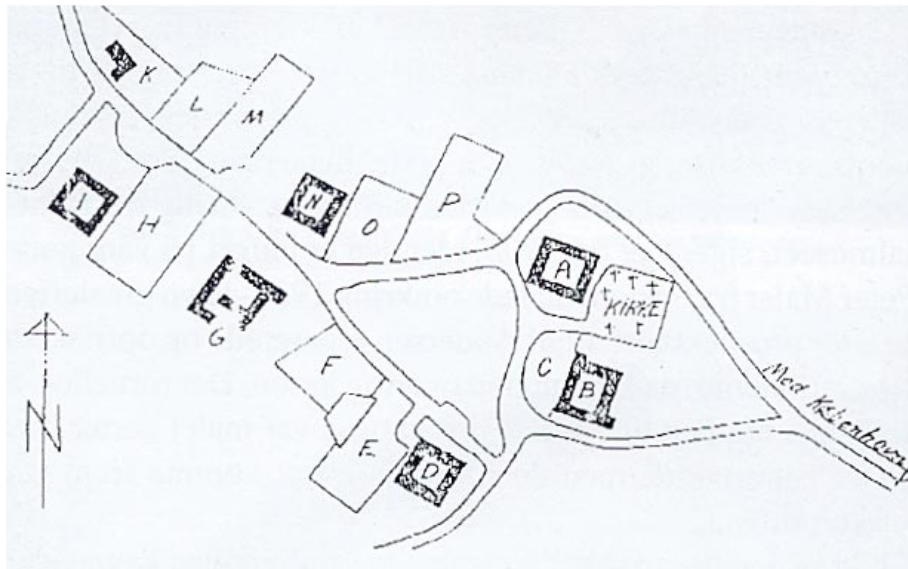
En af pudsighederne ved krosalen var tidligere en kæmpestor kakkelovn, som stod for enden af salen (rundingen i muren kan ses endnu). Den blev tændt op dagen før, og "åd" en forfærdelig masse tørv, før den varmede, men når lokalet så var varmt, drev vandet i stride strømme ned ad alle væggene.

Krosalen, eller teatersalen, blev i 1987 taget i brug af Veksø Amatør Teater (VAT '85), som sidenhen årligt har opført henholdsvis revy og skuespil i salen.

I efteråret 1987, i forbindelse med at kroen nu var helt færdigrestaureret, efterlyste kommunen hos borgerne navneforslag. Med den begrundelse, at bygningen nu i over 100 år havde fungeret som kro, og da alle i Veksø kaldte den "kroen", blev resultatet, at det skulle den også fremover hedde. Fra starten, efter kommunal overtagelse af krobygningen, var den hovedsagelig indrettet til mødelokale for byens borgere samt ungdomsklub. Efterhånden er næsten alle mødelokalerne blevet inddraget, dels til Skolefritidsordningen (SFO), dels til Socialforvaltningen, der har overtaget hele førstesalen til Veksøprojektet.

Veksø By

Veksø by efter kort fra 1813 med gårdenes beliggenhed før udskiftningen. De gårde, hvor bygningerne er aftegnet, blev liggende, de andre flyttede ud på marken.

A: Annexgård. B: Veksølund. C: Korshøj. D: Kelsted. E: Maglehøj. F: Skelhøj. G: Skibsted. H: Hulhøj. I: Brøndsted. K: Katholm. L: Stenlien. M: Vaselund. N: Rolandsbjerg. O: Egedal. P: Damsted.

Egedal lå oprindeligt syd for Veksølund på den plads, hvor skolen kom til at ligge.

Byen har undergået store forandringer, men det er stadig muligt ud fra sit matrikelnummer at se, hvilken af de gamle gårde, ens jord har tilhørt. Matr. nr. 1: Annexgården. Matr. nr. 2: Skolen. Matr. nr. 3: Kirken. Matr. nr. 4: Veksølund. Matr. nr. 5: Kelstedgård. Matr. nr. 6: Skibstedgård. Matr. nr. 7: Brøndstedgård. Matr. nr. 8: Katholm. Matr. nr. 9: Rolandsgård.

Bygaden mod vest med grøften. Yderst til venstre ses hjørnet af rejsestalden

Husene ligger stort set uforandrede

Et eksempel på store forandringer.

I begyndelsen af 1900-tallet

Slotsgyden set mod Bygaden (1988)

Huset i baggrunden (Bygaden 34), er det eneste, der kan genfindes.

Den nordlige del af Bygaden set fra Kirkebakken. Øverst 1915 – midt 1976 – nederst 1988.

1915

1976

1988

Smedestræde 3 (1976)

Smedestræde 3a og 3b (1988)

Et eksempel på et restaureret gammelt hus og nyopført hus tilpasset omgivelserne.

Indbyggertallet var op til 1980 ca. 500 og efter arkitektkonkurrencen og dermed følgende udbygning, er vi dag ca. 1500.

Udbygningen af Veksø startede i begyndelsen af 60'erne, hvor husene på Bjørnebakken blev bygget, og i de næste ca. 20 år kom der kun et nyt hus i ny og næ i den gamle by.

Den store udbygning startede i 1975, hvor Frederikssundsvej blev lagt uden om byen, og dernæst fulgte Maglehøj Allé, hvor den vestlige del syd for Skibsted blev anlagt i 1979 og den østlige del i 1981.

Katholm og Hesselholm blev bygget i perioden 1979-83. Kelsted i årene 1980-87 med den nordlige del først. Korshøj blev bygget fra 1984-87 og den sidste udstykning, Brøndsted, startede i 1986 og er endnu ikke helt færdigudbygget.

Præstegården den tidligere Annexgård (1949)

De tre bageste længer gik til ved branden 1972.

Kirke og Præstegård (2000)

Historiske gårde

Brøndstedgård

Brøndstedgård (1974)

Brøndstedgård (1988)

Gården blev opført ca. 1848, og en del af murværket består af munkesten, hvilket kunne tyde på, at disse stammer fra Veksø Slot, da de sidste rester netop blev fjernet i de år.

Kommunen var ejer af bygningerne og brugte dem bl.a. til husvildeboliger, indtil den i starten af 70'erne bogstaveligt var ved at falde helt sammen.

Den nuværende ejer, Poul Hessellund Andersen, købte bygningerne, og han og hans familie har egenhændigt stået for restaureringen, således at stuehuset er bevaret i den oprindelige stil.

Veksølund

(Note 2011: Ejeren af Veksølund er ikke længere, det er ikke klart om udstillingen vil fortsætte?)

Veksølund (ca. 1873)

Denne gård har været i den samme families eje siden 1792. De nuværende bygninger er dog ikke så gamle, de er fra 1872.

Indtil midten af 1960'erne blev der drevet landbrug fra gården, og i 1975 restaurerede Ingrid og Poul Hansen samt deres familie egenhændigt bygningerne til udstillingsbrug med hensyntagen til bevaring af gårdens tidligere karakter.

Veksølund (1988)

Der har siden 1978 været offentlig skulpturudstilling på Veksølund i månederne maj-august, men hele året fungerer udstillingen for kommuner og andre, der ønsker at erhverve større skulpturer, idet haven og de store udstillingsrum i de restaurerede bygninger giver gode muligheder for, at monumentale skulpturer kan komme til deres ret.

Udstillerne er danske billedhuggere, men der er som regel også hvert år udstilling af en udenlandsk kunstner af internationalt format.

Fra Veksølund's Udstilling (1990 - Planet foto)

Hovevejs udmunding i Bygaden (1965)

Genforeningsstenen, da den endnu stod ude i midten af vejen omkranset af kastanjer.

I forbindelse med reguleringen af vejkrydset 1 1966 blev stenen flyttet til sin nuværende placering.

Skibstedgård

"Hvor Vorherre bygger en kirke, bygger fanden en kro". Dette mundheld har nok sin rod i senere tiders misbrug af kroen, men oprindeligt var der ikke så stor modsætning, som det umiddelbart lyder, idet det at sørge for husly og mad til vejfarende i meget gammel tid var en opgave for klostrene. Præsterne i Stenløse, Slagslunde og Veksø samt egnens gårdmænd havde ligeledes pligt til at huse og beværte vejfarende.

I 1396 påbød Dronning Margrethe I, at der skulle være en kro for hver 4 mil. Christoffer af Bayern nedsatte det til 2½ mil og Christian II til 2 mil. Disse kroer var ikke bestemt for egnens befolkning, men alene for de vejfarende. Kroerne, der blev oprettet i denne forbindelse, lå i Ballerup og Stenløse.

Alt dette for at fortælle, at Skibstedgård engang har været Veksøs kro. I 1778 overgik kroholdet officielt fra Stenløse til Skibstedgård, men allerede fra 8.11.1773 havde ejeren, Ole Mikkelsen fået privilegium til at indrette og drive værtshus på Skibstedgård, dvs. ret til at udskænke øl og snaps og pligt til at huse vejfarende.

Kroholdet overgik i 1867 til det vi i dag kender som kroen samtidig med, at der blev indrettet købmandshandel.

Gårdens stuehus er fra 1848, resten af længerne er opført efter en brand i 1941. Selv om længerne i dag fungerer fint til helt andre aktiviteter, har de også tjent deres oprindelige formål godt. I hallen har der f.eks. været lade i den nordlige halvdel og hestestald og svinesti i den sydlige halvdel.

På pladsen mellem Skibstedgård og Bygaden lå rejsestalden. Det var en åben stald, således at hest og vogn kunne køre igennem, og i siderne var der så opstaldningsplads for heste.

I Veksø, som andre steder, fandtes "stodderkassen" i rejsestalden. Her kunne de vejfarende svende overnatte bl.a. på betingelse af, at de afleverede deres tændstikker.

Udover at have været kro, har gården også været sognefogedgård i 1700- og 1800-tallet, og det kan nævnes, at lokalet med glasfacaden på 1. sal har fungeret som byrådsal i begyndelsen af 1970'erne.

Skibstedgård (ca. 1910)

Den fine brolægning skulle efter sigende endnu findes under den nuværende belægning.

Skibstedgård. Stueetagen er i dag indrettet til vuggestue (1988)

I Carstensens bog om Veksø (Vigsø Sogn) er oplyst fæstere og ejere af gården, og her ses det tydeligt, som det var typisk for den tid, at en kvinde ikke kunne blive fæster. Maren Petersdatters far måtte opgive sit fæste i Borup for at blive fæster på Skibstedgård, efter at hendes trolovede, Mads Petersen, der var fæster, druknede i Løje Sø i 1778.

Faderen døde allerede i 1779, og herefter indgik Maren Petersdatter ægteskab med Mads Andersen. Den ene af døtrene, Maren Madsdatter overtog gården efter forældrene, og hun var da fra 1812-1840 gift fire gange.

Veksø lå bekvemt mellem København og Jægerspris, og det fortælles, at Frederik den VII og grevinde Danner ofte gjorde holdt her. En dag, hvor krokonen netop havde ryddet op og kasseret madvarer fra køkken og spisekammer, ruller den kongelige ekvipage ind i gården – nu var gode råd dyre – for krokonen vidste nemlig, at Frederik den VII's livret var spegesild med stuede kartofler. Resolut sprang hun ud til svinespanden, fiskede de resterende kartofler op – og måltidet var reddet.

Kommunen overtog Skibstedgård den 1.4.1967. Under den senere ombygning fandt man en inskription ridset i cementen på endevæggen i Skibstedhallen, denne er forfattet af muremester Johs. Nielsen, Veksø, og lyder således:

”Når kornet i laden er bragt
og på dette gulv er lagt,
skal plejlen det lystigt banke,
Så mønt der til huse skal vanke.”

Dekorationen med motiv af fastelavnsryttere er udført af medlemmer af Fastelavnsklubben.

Skibstedgård er indrettet med mødelokale/selskabslokaler samt badmintonhal. Senere blev der også indrettet vuggestue og ungdomsklub. Sidstnævnte har nu

veget pladsen for en børnehave og har til gengæld fået lokaler i den østlige del af krobygningen.

Kelstedgård

Bygningerne er opført ca. 1885. Foruden at have været landbrugsejendom har gården også fungeret som sognefogedgård. Knud Mølgård, den sidste landmand på Kelstedgård blev også den sidste sognefoged i Veksø. Han havde dette hverv fra 1944, indtil funktionen ophørte i 1974. Sognefogeden var politimesterens forlængede arm i landdistrikter, og han blev indstillet til dette borgerlige ombud af det lokale sogneråd. Udover at sørge for lokal ro og orden var der mange andre gøremål for en sognefoged. F.eks. at forrette borgerlig vielse, hvilket fandt sted i Kelstedgårds havestue. Det var også sognefogeden, der inddrev penge og dette var ofte nemmere for ham, der kendte og var kendt af de lokale. Derudover skulle sognefogeden også administrere lægdsrullepapirer, hundetegn og foretage udpantninger.

Luftfoto af Kelstedgård (1930'erne)

Kelstedgård. Gården er totalrenoveret i 1989 og er nu indrettet til ældre- og ungdomsboliger (1990)

Præstegården - den tidligere Annexgård

Gården har altid, udover sin landbrugsmæssige funktion, været Stenløsepræstens tilholdssted ved kirkelige handlinger i annexkirken i Veksø. Gårdens folk skulle opstalde hans hest og stille et lokale til rådighed for omklædning.

Oprindelig stod stuehuset med gule sten, men blev ved moderniseringen i midten af 1970'erne malet hvidt.

Efter en brand i 1971, som ødelagde nogle af avlsbygningerne, blev gården flyttet over på den anden side af Frederikssundsvej.

I 1983 flyttede pastor Jørgen Andersen og hans familie ind i stuehuset, som er fra 1887.

Konfirmandhuset blev bygget i 1985.

Annexgården

Denne gård er Veksøs eneste fungerende kvægbrug i dag, og gårdens marker er lidt svært tilgængelige, dels på grund af Frederikssundsvej og dels på grund af landskabsmæssige forhold.

Et landbrug så tæt ved byen yder et værdifuldt bidrag til oplevelsen af Veksø, som den oprindelig var, med landbrug som en væsentlig del af bybilledet.

Som noget helt specielt kan nævnes, at Erik Mølgård (Kirkebakken 29), om foråret stadig tilsår en del af ejendommens jord med hestekraft.

Præstegården – den tidligere Annexgård (1949)

Slagtergården

Bygaden nr. 32 eller Slagtergården kendes af de fleste af Veksøs borgere, i alt fald dem der har boet her før 1983. 1983 var året, da der blev sat punktum for en slagtervirksomhed, drevet i 134 år af den samme familie gennem fire generationer. Stuehuset beboes stadig af Veksøs slagterfamilie, Jens Erik og Inge Andersen. Det var Jens Eriks oldefar, Anders Jensen, der i 1849, da han vendte hjem fra krigen, lånte 100 rigsdaler af gårdmanden på Brøndstedgård til at starte virksomheden. Familien til gårdmanden på Brøndstedgård, der nu bor i Hove, handlede gennem alle 134 år i forretningen.

Slagtergården (ca. 1910)

Slagtergården (1988)

Fra begyndelsen af 1848 "gik" Anders Jensen omkring og solgte slagtervarer, senere blev der råd til en hestevogn.

I 1874 overtog Jens Eriks bedstefar, Jens Andersen, forretningen. Han opkøbte engarealer, hvor slagtekvæg kunne græsse hele sommeren og så slagtes om efteråret. Jens Andersen stod også for en del tilbygning og ombygning af gården. I 1922 overtog Jens Eriks far og mor, Viktor og Kirstine Andersen, virksomheden.

Kirstine fortæller fra dengang: "Vi boede i en af udlængerne indtil 1925, hvor det nuværende stuehus blev bygget og taget i brug. Den gamle lejlighed bestod af en lille

stue, soveværelse og et pigeværelse samt et rædselsfuldt køkken, hvor komfuret stod inde i en mørk krog. Toilettet (dasset) lå nede på hjørnet, det nuværende slagtehus. Folk vidste altid besked om, hvornår jeg var på det, for så sad vores hund udenfor og ventede”.

Kirstine, der i dag er 94 år, stammer fra Smørumkanten, hvor hendes forældre havde en gård. Hun fortæller, at hun fra sin barndom kan huske sin første køretur med halm til København. På strækningen Ballerup - Herlev lå der kun et eneste hus, og det var mærkværdigt nok en bager.

Viktor Andersen var en af initiativtagerne til Fastelavnsklubben helt tilbage i 1910. I en periode sad han også i sognerådet.

Kirstine fortæller videre: *”Viktor købte naboejendommen, Bygaden nr. 30, på daværende tidspunkt smedie, for at få adgang til brønden, der hørte til der”.* Huset, der blev totalrenoveret, beboes i dag af Kirstine.

Om krigsårene fortæller Kirstine: *”Det var ikke nemt at være forretningsdrivende. Folk skældte ud, når de ikke kunne få, hvad de ville have. Der måtte heller ikke slagtes ret meget, det var dog tilladt at nødslagte, hvorfor der i den periode var utrolig mange dyr, der havde brækket benene. Det var strenge tider for småfolk. Da vi havde malkekøer, kunne vi give mælk til dem, der ingen penge havde at købe for, - man har altid taget sig af hinanden her i byen”,* understreger Kirstine. Det oplyses også fra anden side, at man fra Slagtergården sørgede for mad til familier, hvor der var sygdom.

Foruden slagtervirksomheden arrangerede Viktor og Kirstine også udflugter med hestevogn for byens børn og gamle. Kirstine beretter om en sådan tur med de gamle til Dragør: *”Vi kom ind på en kro, hvor de havde en papegøje, der sad og skræppede op. En af de ældre damer gik hen til den og sagde: ”Sikken en sød papegøje”. Heldigvis hørte hun ikke så godt, men vi andre kunne godt høre, at den sagde: ”Din grimme kælling”, og damen var såmænd så frygtelig grim, hun havde nemlig kun een tand i munden”.*

I 1948 blev det nuværende slagtehus og pølsemageri bygget, og i 1965 overtog 4. generation, Jens Erik og Inge Andersen, huset og slagterivirksomheden. Jens Erik er født i lejligheden ovenpå svinehuset i 1923, og om sin 6 års fødselsdag fortæller han: *”Jeg havde til jul lige fået en ko med rigtig skind på, den kunne dreje hovedet og sige muh. Jeg var syg den dag, og fik koen at lege med, medens mor passede butikken. Pludselig havde det været så stille, og da mor kom ind til mig, havde jeg sprættet huden af sjoveren, skåret den midt over og hængt den op mellem to stole.”* *”Jeg startede med at gå i skole på Rolandsgården (den daværende forskole) og den allerførste skoledag undrede mor sig over, at jeg kom meget tidligt hjem. Jo, hende lærerinden kunne alligevel ikke lære mig at slagte nå, men jeg blev nu alligevel sendt tilbage til skolen igen”,* slutter Jens Erik.

Efter afsluttet skolegang kom Jens Erik i lære. Fra 1940-1983 kørte han kødtur, de første 6 år foregik det med hestevogn. Jens Erik fortæller, at arbejdsdagen startede ved 5-6 tiden om morgenen og mange gange først endte ved 8-9 tiden om aftenen. På kødturen opkøbte Jens Erik også kreaturer til engene i mosen. I december 1983 sluttede så en lang epoke, da Jens Erik og Inge lagde op. Slagtergården kan dog stadig med rette bære sit navn, idet selve slagterhuset fortsat tjener sit formål under slagter Henrik Hansen, der overtog dette samt forretningen i 1983. Efter en kort periode lukkede butikken, men genåbnedes i 1985, som byens bageriudsalg.

Sluttelig bør nævnes, at Jens Erik igennem hele sit liv har samlet et anseligt antal hestevogne, bl.a. fra omegnen her. Vognene er opstaldet i staldbygningerne, men kan ses køre ved forskellige lejligheder, bl.a. til bryllup.

Egedal

Gården var oprindeligt avlsgård til Veksø Slot, som i middelalderen lå på Slotsholmen, nordvest for Løje Sø. Hovedbygningen, som vi kender den i dag, er opført i 1950'erne. Tidligere fremtrådte stuehuset dog som de øvrige på egnen, nemlig som stråttækt længehus. Udlængerne er ombygget efter flere brande.

En del af Egedalsvej er netop omdøbt til Slotsgyden.

Maglehøj

Denne ejendom tilhørte under 1. verdenskrig sammen med Egedal, Københavns kommune. Formålet med dette var, at man kunne producere tørv til kommunens varmegærker, samt avle korn o.a. afgrøder som foder til kørselsafdelingens heste. På dette tidspunkt var der ført et ekstra jernbanespor til Egedal fra Veksø station for tørvelæsning.

Gården er bygget i 1868 og er delvis genopbygget efter brande i 1934 og 1977. Kommunen købte gården i 1981, men i de senere år har den igen været i privat eje.

Slottet

En tørvefabrikant købte under 1. verdenskrig Vasselund, stykkede en parcel fra og byggede "Slottet", efter sigende med Marselisborg slot som forbillede.

I 1918 stod huset færdigbygget, men da der på det tidspunkt ikke var brug for tørv i samme omfang som før, gik han fallit og nåede aldrig at flytte ind.

Huset er bygget af gedigne materialer. F.eks. har det aldrig været nødvendigt at udskifte træværket. Huset er i øvrigt bygget af mursten, beklædt med bornholmske sandsten og på et tidspunkt kalket hvidt, som vi kender det i dag.

Fra 1918 til midten af trediverne stod huset tomt, og vejfarende og andre benyttede det til overnatning, og det tog det ikke skade af.

I ca. 30 år, fra midten af 1930'erne og til midten af 1960'erne fungerede huset som privat familieplejehjem for Sct. Hans patienter. Der var plads til ca. 25, som opholdt sig her en tid efter behandling på Sct. Hans, inden de igen skulle ud i det normale liv.

Patienterne blev ikke beskæftiget i terapi, men hjalp med hver for sig, inden for det fag, de havde lært. Den skrædderuddannede reparerede tøj, gartneren hjalp den ansatte gartner med at passe den store køkkenhave, kokken hjalp med madlavningen i "herregårdskøkkenet" i kælderen, og en, der havde lært malerfaget, hjalp til med husets vedligeholdelse.

Fra midten af 1960'erne til starten af 1970'erne var der kun 4 – 5 patienter tilbage, og da disse i mellemtiden havde nået pensionsalderen, fungerede huset som plejehjem for dem.

Siden da har der udelukkende været privat bolig.

Tørvegravning i en af moserne omkring Veksø (ca. 1920)

Veksøs tidligere industri og handel

Tørvegravning

I Veksø har tørvegravning nærmest været en storindustri, - også økonomisk, under de to verdenskrige.

Men det betød også, at mange gamle familier fik økonomisk mulighed for at sælge deres ejendomme i disse perioder.

Moseområderne omkring Veksø hører til blandt de største på Sjælland, og tørvegravningen har fra gammel tid været almindelig her på egnen. Tørvene blev fra ca. år 1800 afsat i København i ret store mængder.

De blev med hestevogn kørt til byen, og handelen gav bønderne en ekstra indtægt. I slutningen af 1800-tallet fortrængte koksene brugen af tørv i byen, men til eget brug på gårdene, fortsattes mange steder tørvefremstillingen. I begge krigsperioder forstærkedes tørvegravningen væsentligt, og der var store interesser på spil i denne produktion.

Gravningen blev foretaget, dels af lokale folk, dels af udefra kommende arbejdere. Tørvearbejdere fra København blev under første verdenskrig kaldt for fæledbisserne, og disse indlogerede sig på egnens gårde på lofter og i udhuse, og det fortælles, at enkelte endda byggede sig et skur eller gravede en hule, hvor de overnattede.

Under anden verdenskrig blev der gravet tørv i dalene nord for Veksø, i den østlige ende, hvor der under første verdenskrig havde været gravet i den vestlige del, samt i områderne omkring Egedal. Ligeledes gravedes i Brøns mose, hvor hjelmene blev fundet i 1944.

Transporten af de opgravede og senere tørrede tørv skete med heste til stationen eller til det anlagte spor ved Egedal.

Disse tørveheste blev udlejet fra såtid til høsttid fra større gårde længere sydpå. For at sikre sig, sørgede ejerne for, at hestene blev synet af dyrlægen før og efter udlån, idet lejerne ikke altid havde ret megen erfaring med hestepleje. Desuden var foderkorn rationeret og kosten kunne derfor nemt blive mangelfuld.

Veksø Auto og tankstation

I 1933 købte Karl Sørensen, der var vognmand i Stenløse, det hus, der kom til at danne grundlag for foreløbig tre generationers virke.

Fra starten var der ikke tankstation, den kom først til lidt senere. Vognmandsforretningen inkluderede i årene 1933-1941 kranbilvirksomhed under Zonen. Karl Sørensen ansatte også en mekaniker, der kunne udføre småreparationer på biler. I 1947 startede sønnen Gert Sørensen den egentlige mekanikervirksomhed, men først i 1952 byggedes et regulært mekanikerværksted. Vulkanisørvirksomheden blev nedlagt i 1963 – behovet for den slags var der ikke længere – og Karl Sørensen, der på det tidspunkt var 68 år, deltog ikke længere i virksomheden. Som et kuriosum kan det nævnes, at der faktisk stadig kan laves dæk, idet der er bevaret en maskine, der kan lave nogle helt specielle dæk.

Den nuværende værkstedsbygning blev bygget i 1968-69, i øvrigt med samme mål som rejsestalden foran Skibstedgård. Gert Sørensen købte i 1964 rejsestalden, der tilhørte kroen, med det formål at indrette den til autoværksted. Pengene for salget blev brugt til at lægge centralvarme ind på kroen. Imens man ventede på tilladelse til værkstedsplanerne, rev man overrigningen af rejsestalden og lod fremstille nye spær, som stod klar. Imidlertid sagde kommunen definitivt nej til autoværksted midt i byen. I stedet opførte man så den nuværende autoværkstedsbygning. Da spærrene var lavet, byggede man bygningen efter målene på disse, derfor har værkstedet samme mål som rejsestalden havde. Den gamle rejsestald henstod i en periode uden tag, og blev brugt til opbevaring af gamle biler og dæk. Beboerne i nærheden klagede over, at bygningen også husede mus og rotter. Dette afstedkom, at kommunen overtog bygningen, der herefter blev revet ned. Til gengæld for bygningen fik Gert Sørensen et stykke kommunalt jord, der lå i tilknytning til autoværkstedet.

Den gamle Frederikssundsvej – og tanken, da den forhandlede Texaco-benzin (1974)

Tredje generation, Arne Sørensen, trådte ind i virksomheden i årene 1972-73. Benzinsalget på grunden startede beskedent i 1933, først som Nafta benzin (russisk), senere fulgte Stjernebenzin, Ora og Texaco. Benzinsalget ophørte den dag den nye firesporede Frederikssundsvej blev anlagt, men efter en pause på 6 år genåbnede man med en helt ny og moderne Uno-X tankstation, som i begyndelsen af 1989 har skiftet udseende og er blevet til en Hydro tankstation. Tankstationens forretningsbygning er opført med enkelte genbrugsmaterialer, idet tagpladerne stammer fra kroen og overrigningen kommer fra et ulovligt opført hus i omegnen. Arne Sørensen kom tilfældigvis i forbindelse med en mand, der havde spærrene liggende. De blev købt på stedet, og så måtte arkitekterne i gang med at ændre tegninger. Normalt ser man ikke rejsninger på tankstationsbygninger, men med en sådan udformning kan bygningen uden de store ændringer indrettes til et almindeligt parcelhus, hvis tankstationen på et eller andet tidspunkt helt opgives. Som endnu et eksempel på den specielle form for genbrug i byen, kan det nævnes, at tagpladerne på beboelseshuset stammer fra Veksøs lægebolig.

Det samme sted i 1988 med den nye Frederikssundsvej og Uno-X-tanken – nu Norsk Hydro.

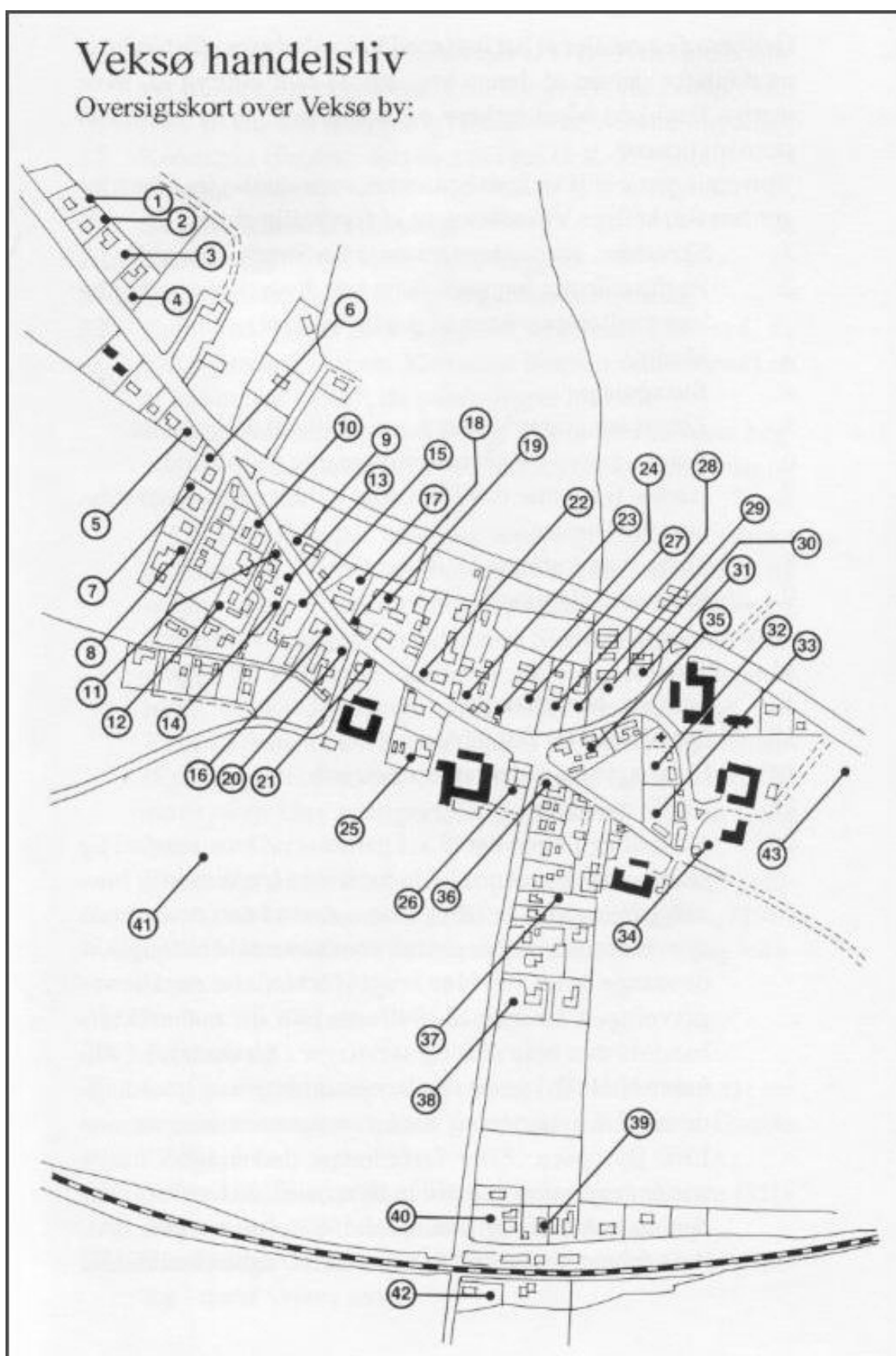
Grillbaren, der ligger i forbindelse med tankstationen, startede faktisk i sjov, ved at en bestemt mand ustandseligt beklagede sig til Arne Sørensen over, at han ikke kunne købe sig en pølse. Tilfældigvis kom Arne Sørensen i forbindelse med en mand, der havde en pølsevogn til salg. Den blev indkøbt, tilladelse til at drive en sådan blev indhentet, og så var grillbaren en realitet i Veksø i 1986. Sidste skud på stammen er en ny bygning til vaskehal, som blev taget i brug i 1988.

Med til fortællingen om tankstationen hører også historien om maleriet af tankstationen af Thorvald Larsen, der i øvrigt har malet mange motiver fra det gamle Veksø. Disse malerier findes der en del af rundt omkring hos de "gamle" Veksøborgere.

Arne Sørensen fortæller: "Da far var knægt i 1937, så han Thorvald Larsen stå og male et billede af en blå Ford T foran den gamle tankstation. Nu var det ellers sådan, at Ford T'er altid var sorte, men farmor ville have den malet køkkenblå – og det blev gjort med en pensel. Maleriet forsvandt og blev nærmest glemt og ingen regnede med, at det eksisterede, indtil en pige, som jeg havde kendt, var til middag hos en ungkarl, der samlede på billeder og andre mærkværdige sager. Under middagen sagde hun så, at billedet på væggen forestillede Veksø Auto. Det kunne ikke passe sagde manden, for det billede havde han købt på en auktion i 1957. Det endte med, at hun fik lov til at låne billedet. Selvfølgelig købte vi det, og nu er maleriet vendt tilbage til Veksø, efter at have været forsvundet i henved 35 år," slutter Arne Sørensen.

Gammel købmandspose, fundet på Veksø Kro under oprydning.

Oversigtskort over Veksø by

Veksø handelsliv

Gennem de samtaler vi har haft med Veksøborgere i forbindelse med udarbejdelsen af denne bog, har vi fået indtryk af, hvor mange butikker, håndværkere og handlende, byen har huset gennem tiderne.

Forretningerne er ikke årstalsplaceret men samlet fra erindringer hos forskellige Veksøborgere af forskellig alder.

1. Skrædder, som senere startede La Strada i Stenløse.
2. Fagforeningen byggede dette hus, hvor deres arbejdsløse medlemmer kom til daglig kontrol.
3. Murer.
4. Kurvemager.
5. Zonen (se under Veksø Auto). Lillebilsvognmand.
6. Frugt-, grønt- og blomsterforretning i pavillon.
7. Barber (i samme pavillon som 6, blot på et andet tidspunkt). Tømrer.
8. Tømrer og karetmager. Røgeri.
9. Købmand (Dupont).
10. Veksø Skilte.
11. Tømrer.
12. Gartner. Hestehandler.
13. Mælkeudsalg. Damefrisør.
14. Skomager og sadelmagerværksted.
15. Mølle og bageri.
16. Hovedbygningen har bl.a. i gammel tid huset mejeri og flaskerensningscentral. Under første Verdenskrig blev den gamle værkstedsbygning opført af den daværende ejer, Københavns Magistrat, som hestestald for nogle af de mange heste, der blev brugt i forbindelse med tørvegravningen. I starten af 1940'erne blev der manufakturhandel i den høje stue og skomager i kælderen. I 1945 købte Niels Byrgesens farfar ejendommen og grundlagde maskinstationen og drev den sammen med sønnen Erik Byrgesen. Efter farfaderens død i 1965 trådte tredje generation ved Niels Byrgesen ind i virksomheden, og han overtog den helt i 1987 efter sin fars død. Arvefølgen skulle endda være sikret også i fremtiden, da begge Niels Byrgesens sønner er i faget som henholdsvis blikkenslager og smed. Erik Byrgesen var i øvrigt helt frem til sin død mangeårigt medlem af Venstre i byrådet.
17. Købmand (Bruhn). Revisionsfirma G.K. Revision.
18. Smedie.
19. Slagtergården. Brødudsalg.
20. Tømrer (før "My Home" blev bygget).
21. Mejeriudsalg. Lillebil- og vognmandsforretning.
22. Købmand. Huset blev bygget af købmand Toxværd, da han flyttede fra kroen. Købmand Hansen sluttede rækken af købmand i 1967, da forretningen lukkede. Købmandshandelen var alsidig, idet ladebygningen bagved rummede foderstoffer, trælast, bygningsmaterialer og brændsel.

På et tidspunkt har laden og senere grisestalden dannet rammen om Veksø bordtennisklub. Den udviklede sig sådan, at ca. 70 medlemmer spillede i flere rækker, og nogle blev endda på et tidspunkt Sjællandsmestre i slutningen af 1950'erne. Klubben gik i sig selv igen, men inden da havde mange ægteskaber fået sin start der. Købmandshandelen har også på et tidspunkt solgt benzin (Esso) og ydet den service, at man kunne leje en vaskemaskine, som blev transporteret ud til kunden på en Long John. Efter købmand Hansen, overtog Den danske Bank bygningen og lukkede samtidig sin filial på Bjørnebakken. I 1989 ophørte bankvirksomheden og Huscentret overtog lokalerne.

23. Barber. Kiosk.
24. Brødudsalg.
25. Lægebolig. A. Køber, Lægehuset i Stenløse, startede her som assistent hos doktor Rasmussen. Forenede Danske Boligejere.
26. Købmand. (Startet af en kommis fra mejeriudslaget (21)). Veksøs eneste overlevende købmandsforretning.
27. Stuehus fra Gl. Rolandsgård (Rolandsbjerg). Dyrlægebolig – deraf vejens navn.
28. Sparekasse.
29. Systue.
30. Øldepot. Er senere flyttet til Stenløse og nu senest til Ølstykke. Under anden verdenskrig, grundet rationeringen, pillede ølhandleren motorerne ud af lastvognene og spændte heste for i stedet. Kartoffelhandel en gros.
31. Marskandiser. Ishus i haven, samlingssted for tidens unge. Cykelværksted.
32. Vognmand.
33. Glarmester. Fotograf. Til illustration af, hvorledes fototeknikken har udviklet sig, kan fortælles, at en konfirmand i 1930'erne – under opstillingen af familien i dagens anledning – endte med at falde besvimet om, inden fotografen havde fået rettet ind til den perfekte optagelse.
34. Smedie.
35. Skomager.
36. Smedie. Sparekassen SDS.
37. Smedie, som først blev startet i købmand Hansens lade (22). I et udhus til denne ejendom blev "Veksøstativet" skabt. Cykelstativet med en gribeklo på en stang, der holdt cyklens styr fast. Det startede som en lille beskeden forretning og har senere udviklet sig til også at omfatte byggekraner. Firmaet ligger i dag i Taulov i Jylland.
38. Dyrlæge. Det apotek, som Will. Lynggaard anvendte gennem alle sine praksisår i Veksø, findes i dag retrospektivt opstillet på Værløse Museum. Apoteket har været anvendt andetsteds, før det blev opsat i Veksø af en af Will. Lynggaards forgængere. Det har således været brugt af flere "generationer af dyrlæger.
39. Mejeri og margarinefabrik. Disse to produkter, mejeriprodukter og margarine, måtte ikke "forveksles", så derfor er der tale om to matr.nr. – for så kunne det lovmæssigt forenes. Porcelænkakkelovnsværksted/Skorstensfejer.
40. Jernbanerestaurant. Solcenter.
41. Ejendomshandel Huscentret, se 22.
42. Lillebilvognmand.
43. Stenløse Lokal Radio (SLR).

Smedje. Hovevej 1. Set fra Smedestræde (ca. 1904)

SDS. Hovevej 1. Set fra Smedestræde. SDS lukkede i marts 1990 (1988)

Veksø Bygade 18. Brødudsalg kaldet "Den kolde bager", der var ikke egen ovn (1929)

Samme hus. I folkemunde kaldet "Dukkehuset" (1988)

Hjørnet af Veksø Bygade og Toxværdsvej (ca. 1930)

Samme sted (1988). Den danske Bank lukkede i 1989. Realgruppen, Huscenteret anvender i dag lokalerne

Modsat hjørne, Veksø Bygade og Toxværdsvej (1966). Kiosk indtil 1976

Samme hjørne (1989). Ejendommen anvendes i dag udelukkende til beboelse

Veksø Bygade ved Slotsgyden (1917). Bag tømrerværkstedet skimtes den da nylig opførte jernmølle, der afløste den hollandske mølle, der var brændt

Samme sted (1988)

Hovevej (1920'erne). Nr. 3, 7 og 9. "Byens nye kvarter" udbygning i retning mod banen. Bemærk den anlagte grussti

Hvis man ikke lige ved det..., men det er altså det samme sted, blot i 1988.

Brandvæsen

Det lokale brandvæsens aktiviteter er beskrevet i brandprotokollen op til 1965. Brandmandskabet bestod dels af brandfogeden dels af lokale beboere, der mødte op, når der var brand i byen. I brandprotokollen, der er ført fra 1861-1965, kan man se, at brandvæsenet f.eks. i 1927 bestod af brandfoged, 1 assistent, 5 formænd for redningsmandskabet, 6 vandbærere, 17 kørere og 26 pumpemænd.

Senest har Gert Sørensen (Hydro tanken) og før ham hans far Carl Sørensen, været brandfogeder i Veksø.

Protokollen omhandler først og fremmest syn af skorstene og ildsteder samt brandredskaber. De fleste steder var tingene i orden, men visse steder er nævnt kassable kakkelovne og manglende gulvplader. Ejeren fik ofte 2-3 ugers udbedringstid, f.eks. påbud om at bygge en ny skorsten eller fjerne tapetet nær et kakkelovnsrør. Blev tidsfristen ikke overholdt, blev man meldt til brandfogeden i Frederikssund.

Brandprotokollen har indimellem været sendt til godkendelse hos herredsfogeden eller politiet. Protokollen indeholder også oplysning om, at der i december 1924 ikke er foretaget brandsyn på grund af mund- og klovsyge. Brandsynene er tilsyneladende overtaget af skorstensfejerne i 1926, idet disse herefter kun omtales, når der har været afholdt sprøjteprøve, samt når der har været brand.

Gert Sørensen fortæller: *"Ildebrand blev meldt via telefoncentralen, det var Karoline i Søsum, der bestyrede den, og hun vidste, hvem der var brandfoged. Når brandfogeden var underrettet af Karoline, ringede han selv videre. Til jobbet som vandbærer, snuppede man de første de bedste, man kunne få fat i. Det var nu aldrig noget problem med mandskab, for det rygtedes hurtigt i byen, når der var brand, og så mødte folk op af sig selv og hjalp til. Det lokale brandvæsen var altid godt i gang på brandstedet, inden det "rigtige" brandvæsen nåede frem. Fordelen ved et lokalt brandvæsen var, at vi altid nåede frem først, og vi vidste præcis, hvordan der så ud i de huse, der brændte, f.eks. hvor gasflasker stod placeret. Vi fik ingen uddannelse som sådan, ikke ud over de få brandøvelser, der blev afholdt. Udstyr til os selv havde vi heller ikke rigtig noget af, men senere fik vi gummistøvler med jernsnuder, en hjelm og en økse.*

De fleste af de store gårde har gennem tiderne været udsat for brande. I 1934 brændte Maglehøj – det var karlen, der var blevet tosset og havde sat ild til – og den 10.2.1941 brændte tre udlænger på Skibstedgård. I 1960 galede den røde hane igen ved Egedal, hvor avlsbygningerne brændte, det var en kæmpebrand, der varede i 26 timer. Maglehøj brændte igen i 1977 – denne gang var det børns leg med tændstikker."

I 1972 brændte længerne til Annexgården. Branden startede ved 18-tiden, hurtigt ankom det lokale brandmandskab, ledet af Gert Sørensen, senere ankom der forstærkning fra Ballerup og Frederikssund. Straks ved ankomsten gik man i gang med at redde dyrene i sikkerhed. Kl. 16 den efterfølgende dag blev den sidste so reddet ud i live. Den havde boret sig ned i en bunke vådt halm. Den efterfølgende brandvagt måtte de lokale tage sig af, og da alt åndede fred og ro, satte disse brave folk sig ned i kælderen til Annexgården. Da brandinspektør Thybo-Andersen senere dukkede op for at inspicere brandstedet, fandt han kun et sprøjtekøretøj – intet mandskab var til stede. Vel vidende at folkene jo nok var der et eller andet

sted, men ikke rigtig kunne følge med i, hvad der foregik, spillede brandinspektøren dem et puds ved at "beordre" sprøjtekøretøjet bortført. Det var en meget brødebetyngt brandvagt, der blev godt til grin, da han senere ringede og måtte meddele, at sprøjten var forsvundet.

Det fortælles videre, at om aftenen efter branden var slukket, fik Ballerup Brandvæsen brug for deres slanger. Disse lå imidlertid inde på kirkegården, og da Ballerup brandfolkene ikke turde gå derind, måtte de bede de lokale folk om at hente dem.

Veksø gamle brandsprøjte

15. juli 1903 stiftedes Viksø Vandværk af gårdejerne i byen, og hovedledningerne dækkede den centrale del af byen fra starten.

Selve vandværket blev placeret på det højeste punkt i byen, hvor vandbeholderen, der var i brug frem til 1990, kunne rumme 180 kubikmeter vand. Beholderens store omfang skyldes den omstændighed, at oppumpningen fra brønd til beholder foregik ved hjælp af en vindmølle, der selvsagt kun fungerede, når det blæste. Først omkring 1925 blev vindmøllen erstattet af en eldrevet pumpe.

De oprindelige hovedledninger er lagt med fald ned mod byen, og vandet løb ved hjælp af beholderens højdestryk direkte til forbrugerne. For at få rigeligt vand var disse rørdimensioner temmelig store, så store, at de kan bruges den dag i dag. Først i 1984 blev en systematisk udskiftning af de gamle rør indledt. Rørene er ikke tæret, men delvis tilstoppet og utætte i samlingerne. Endvidere er alle rør placeret på privat grund, og det passer ikke rigtig til tidens krav.

I de gamle vedtægter kan man læse, at det ikke var tilladt byens erhvervsdrivende at bruge vand fra vandværket til anvendelse i bryggerier, bagerier, vaskerier, mejerier, gartnerier eller noget som helst andet industrielt foretagende. En anmærkning herom siger dog, at herfra undtages ølhandler Nielsens ejendom matr. nr. 2 b, Bygaden 8, idet ejeren eller brugeren af samme skal have ret til at bruge gennemsnitlig indtil otte tdr. vand daglig. Byens borgere ville åbenbart ikke risikere at skulle mangle øl.

Med få fornyelser har vandværket forsynet byen med rigeligt og godt vand helt frem til 1978, hvor 115 ejendomme var tilsluttet. Alle bestyrelser har sat en ære i, at vandet skulle være billigst muligt, hvorfor bestyrelsesarbejdet var ulønnet.

Siden arkitektkonkurrencen i 1973, hvor Veksøs fremtid blev beseglet, har bestyrelsens arbejdsbyrde været stadig stigende, og på et tidspunkt besluttede generalforsamlingen, at dette arbejde skulle honoreres.

Når udbygningen er tilendebragt, kan man atter se hen til en rolig periode.

I 1975 søgte man Hovedstadsrådet om at få lov til at bygge et nyt vandværk, men det blev afslået. Københavns Vandforsyning stod i kulissen, men der var ingen lokal interesse for denne løsning.

Da lokalplanerne for Dyrehaven og Kelstedudstykningskerne forelå i 1978, besluttede bestyrelsen at ombygge det eksisterende vandværk. Stort set alt blev udskiftet og kapaciteten øget til det tredobbelte, men udbygningen fortsatte og vandværksbyggeriet kunne stadig ikke tillades.

I 1981 anlagde Stenløse og Veksø Vandværk i fællesskab en forbindelsesledning mellem de to forsyningsområder, idet Stenløse på dette tidspunkt havde en overkapacitet, som vi kunne udnytte.

Stenløseledningen førte til et varigt samarbejde, som nu har givet til resultat, at der er bygget et fælles vandværk på Stenlien mellem de to byer. Tilladelsen til dette blev givet i juni 1988.

De to vandværker har dannet et nyt selskab, Stenlien Vandværk, der blev stiftet på Veksø Kro den 25. november 1988.

Det nye selskab ejes og drives af de to vandværker og skal i fremtiden stå for al indvinding og fremstilling af drikkevand til de to byer, hvorfor Stenlien Vandværk også skal erhverve vandværket på Smedebakken i Stenløse.

Det nye vandværk, som opføres i to etaper, blev indviet i begyndelsen af 1990, hvorefter Veksøs gamle værk blev nedlagt.

Uanset dette samarbejde vil Veksø Vandværk I/S stadig bestå som et selvstændigt selskab til varetagelse af den lokale vandforsyning.

En epoke er afsluttet, og en ny er begyndt. Vandværket i Veksø var nedslidt, og da vandværket samtidig var placeret i et følsomt vandområde, må vi sige, at hensynet til miljøet blev tilgodeset, da vandindvindingen i Veksø ophørte.

Foreninger

Veksø Sogns Borgerforening

Den 10. juni 1926 blev der afholdt stiftende generalforsamling på Veksø Kro for "Veksø Sogns Grundejer- og Borgerforening". Alle i Veksø Sogn er medlemsberettigede.

Initiativet til stiftelsen ligger lidt uklart, men kan have at gøre med, at Frederikssundsvejen skulle forlægges fra positionen midt i byen til den nye omfartsvej, i dag Kirkebakken. Dette ville nemlig få indflydelse på byens kloakeringsforhold.

Veksø er den første by her på egnen, som fik kloak med rensningsanlæg. Dette blev anlagt på Kildevej (Mosevej) i 1940-42.

Foreningens formål har i alle årene været at varetage medlemmernes tarv med hensyn til spørgsmål af fælles interesse og ved varetagelse af Veksø Sogns bedste fremme samt overfor de offentlige myndigheder at arbejde for de bedst mulige vilkår for sognets beboere.

I 1970'erne var Borgerforeningen meget involveret og aktivt engageret i informationen af borgerne med hensyn til arkitektkonkurrencen om Veksøs udbygning.

Veksø Borgerlaug

På Borgerforeningens initiativ startede man i midten af 1980'erne drøftelse med de nye udstykningsgrundejere og boligforeninger om dannelse af en paraplyorganisation for alle foreninger, og dette resulterede i stiftelsen af Veksø Borgerlaug den 15. januar 1987.

I Borgerlauget repræsenterer Borgerforeningen den gamle by. Fra Borgerlaugets formålsparagraffer kan refereres:

1. At sikre sognets beboere størst mulig indflydelse på sager, der vedrører Veksø sogn.
2. At løse opgaver af fælles interesse for sognets beboere.
3. At medvirke til en videreførelse af sognets gamle traditioner.

Fastelavnsklubben

Fastelavnsoptog (1987)

Fastelavn er noget helt specielt i Veksø, og æren for det har Fastelavnsklubben. Hvert år, med en enkelt undtagelse, har klubben siden 1910 afholdt fastelavnsridning til stor fornøjelse for byens borgere.

Veksøs daværende slagter, afdøde Victor Andersen var, sammen med to andre initiativtager til oprettelsen af denne festlige tradition.

Helt tilbage fra starten red man rundt som nu, besøgte de forskellige gårde og samlede penge ind. Disse penge blev brugt, som de i øvrigt stadig bruges, til forskellige gode formål i Veksø. Desuden blev der også tidligere indsamlet æg til "romtoddyen", der blev indtaget ved den efterfølgende fest på kroen.

Selve ridningen fandt sted over to dage. Om søndagen slog de gifte mænd katten af tønden til hest. De ugifte karle red om mandagene. Karlene slog ikke katten af tønden, i stedet stak de til ring, af den simple grund, at man var bange for, at de i deres "omtågede" tilstand skulle komme til at ramme hestene i hovedet med køllerne. Mandag aften sluttede man af med fest på kroen, hvilket ikke forløb helt problemfrit. Karlene, der red om mandagen fra kl. 9 til 15, og havde fået adskillige af de små til ansigtet, skulle lige hjem og have en halv time på øjet, inden festen begyndte. Desværre skete det så, at nogle slet ikke dukkede op igen, og så blev de ventende piger sure.

I 1941 måtte der grundet krigen ikke rides, men det afholdt nu ikke klubben fra at finde på andre løjer. I stedet for at slå katten af tønden fra hesteryg, rendte mændene op ad et bord inde i kroen og slog til en tønde, der var blevet hængt op i loftet.

Fra 1956 red gifte og ugifte sammen og fra da af kun om søndagen.

Indtil 1960 havde rytterne kun været fra Veksø, men grundet stort frafald, hvilket i høj grad skyldtes, at gårdene solgte hestene og købte traktorer til erstatning, opstod der fare for klubbens nedlæggelse. Derfor blev Ølstykke rideklub indlemmet og fra 1975 også ryttere fra Søsum.

Nu er det maximale antal, 60 personer, med i optoget, og der kommer kun nye med, når der falder nogen fra. Det er ifølge reglerne kun mænd, der kan være med i optoget, mens pigerne hjælper til med at sy dragterne.

Fastelavnsptogets tema i 1987 var "Sommer i Tyrol". Og klovnevognen illustrerede den megen polemik omkring privatskole eller ej i Veksø

Selve optoget består af ryttere klædt efter særlige bestemmelser; hvide skjorter, røde veste og høje hatte. Hestene er også udsmykket efter bestemte regler. Resten af følget fordeler sig med, først en vogn med musikken, derefter følger yderligere to hestevogne, der er stadset op med kulisser alt efter hvilket emne, man har valgt til årets udklædning. Emner har der været mange af gennem tiderne: – Frederik den VII og grevinde Danner, - Prinsessen på ærten, - Gyldenspjæt og Rasmine, - Huset på Christianshavn, - Livsens Ondskab, - Sommer i Tyrol, for blot at nævne nogle. Optoget slutter af med en klovnevogn, der er et særligt Veksøfænomen. Den er udsmykket med barske kommentarer til kommunalpolitikere og andet godtfolk, der har gjort sig bemærket i årets løb. Denne klovnevogn bemannes med de såkaldte "bøssekarle", der også selv står for udsmykningen, og det valgte emne er en velbevaret hemmelighed for alle andre lige indtil selve dagen. "Bøssekarlene" samler penge ind hos publikum, og disse penge bruges, som før omtalt, til gode formål i Veksø – eksempelvis flagalleen gennem byen. Desuden har foreningen givet kontante bidrag til plantningen af kastanjetræerne langs Maglehøj Allé, klaveret i konfirmandstuen, til indretning af FDF/FPF-huset på Kirkebakken, samt udgivelse af denne bog.

Selve fastelavnssøndag starter optoget kl. 9 fra Slagtergården. Herfra tager man ud og besøger de forskellige bydele og gårde. Stemningen bliver bedre og bedre for

hvert sted, man kommer frem og bliver beskænket. Det bliver til en 8-10 steder om formiddagen inden frokosten, der traditionen tro indtages på Slagtergården. Inge og Jens Erik Andersen sørger for mad og drikke. Der synges af fuld hals ved frokostbordet, og der udbringes utallige skåler for de pragtfulde fruentimmer, som har været så søde at stå i køkkenet og ellers holdt sig pænt i baggrunden.

Klovnevognen (1988). Veksø bygade ved Skibstedgaard

Helt tale om diskrimination er der nu ikke, for turen kommer også til damerne. Dagen før har man holdt tøndeslagning for børnene, og den efterfølgende lørdag er der stor fest i Skibstedhallen, hvor damerne blive hyldet og kattedronningen kronet.

Efter frokosten, hvor hestene har fået et velfortjent hvil og et godt foder, rider man så atter ud, og det bliver til en 10-15 besøg mere, inden man sidst på eftermiddagen slutter af med tøndeslagning i fuld galop ned gennem Bygaden. Hundredvis af tilskuere fra nær og fjern, trods det ofte barske februarvejr, og følger slagets gang med klapsalver og tilråb, og det kan nok være, at hestene får rørt sig. Over hele sceneriet svajer tønden frem og tilbage, lige til det sidste bræt, under stor jubel, bliver slået ned. Kattekongen kan omsider kronet. Kronen, der benyttes, er lavet af en af smedene, der engang har været her i Veksø.

I 1990 havde Fastelavnssklubben 80 års jubilæum, dette blev markeret med et større optog bygget over Aladdin. Ved samme lejlighed trak Jens Erik Andersen sig tilbage efter 21 år som formand.

Vi må håbe, denne tradition vil blive holdt i live også i årene fremover, for denne festligholdelse af fastelavnen er med til at gøre Veksø til et godt sted at bo.

Folkedans

Stenløse-Veksø Folkedansere startede i 1966 på initiativ af Lis Simonsen, Stenløse, og Jens Erik Andersen, Veksø.

Det første år var de tilknyttet Stenløse Søsum Gymnastikforening, men siden 1967 har det været en selvstændig forening. Folkedans var dog ikke nyt i Veksø, idet det også tidligere har været udført i Gymnastikforeningens regi.

Skibstedgårds plæne (1988)

Ved starten i 1966 var det derfor også naturligt at engagere den tidligere leder og spillemand igen.

Der øves hver onsdag i Skibstedhallen i vinterhalvåret, og udover den faste årlige opvisning ved Børnedyrskuet og på Damgårdsparken, gives der i årets løb opvisning, når der fra forskellige sider ytres ønske herom.

Amatørteater

Veksø har ikke, førend her i de sidste år, haft en egentlig amatørteaterforening, men alligevel har der været spillet en del dilettant gennem tiden.

Første gang, man hørte om det, var i 1918, hvor byens læge, doktor Hassing, var instruktør på stykket: "På dydens vej". Stykket blev opført i teatersalen på kroen, og efter forestillingen var der bal.

Man skal frem til slutningen af 1940'erne, før der igen var dilettant på kroen. Det var Søsum-Viksø Idrætsforening, der i nogle år havde nogle opførelser. Af idrætsforeningens protokol kan man læse: 21.3.1947 opførtes "Firmaet Petersen", lystspil i én akt af Otto Lindgaard. 13. og 15.3.1948 "Tyrannens fald". Smedemester

Johannes Hansen, Søsum, var instruktør og "Peter Maler" lavede dekorationen. "Fløjte-Niels" leverede mellemaktsmusikken. 5.3.1949 "Himlen har ingen tagrende" lystspil i to akter af Tolderlund-Hansen, - samlede stuvende fuldt hus. 25.1.1952 "Oprejsningens dag", folkekomedie i fire akter af Ove Vendelbue, - god tilslutning af publikum, bal bagefter.

Herefter hører man ikke om flere opførelser fra idrætsforeningen. I stedet begyndte en kreds af socialdemokrater i Stenløse at opføre dilettantstykker hvert år i forbindelse med 1. maj festlighederne. Af stykker, der blev opført, kan nævnes: "Kærlighed og rævestreger" – "Kromandens datter" – "Sofus skal giftes" – "På valsen" – "Hurra for Frk. B" samt "Kampen om møllen". Karl Sørensen, Veksø Bygade, der var en af aktørerne fortalte: *"Vi startede efter jul og læste hele vinteren, hvilket foregik i hjemmene. Først ved opførelsen var vi på kroen. "Peter Maler" fra Søsum fik en kasse øl for at lave vores kulisser". Samme "Peter Maler" har i øvrigt lavet vægdekorationerne i teatersalen. Karl Sørensen fortalte videre: "Vi afholdt generalprøve om lørdagen og spillede om søndagen, og her var der bal bagefter med et lokalt orkester. Det hele gik i sig selv omkring 1960, da publikum udeblev, - deres fjernsyn kunne ikke være "alene hjemme".*

Veksø Kro, teatersalen (1918). Fra Dr. Hassings opførelse "På dydens vej"

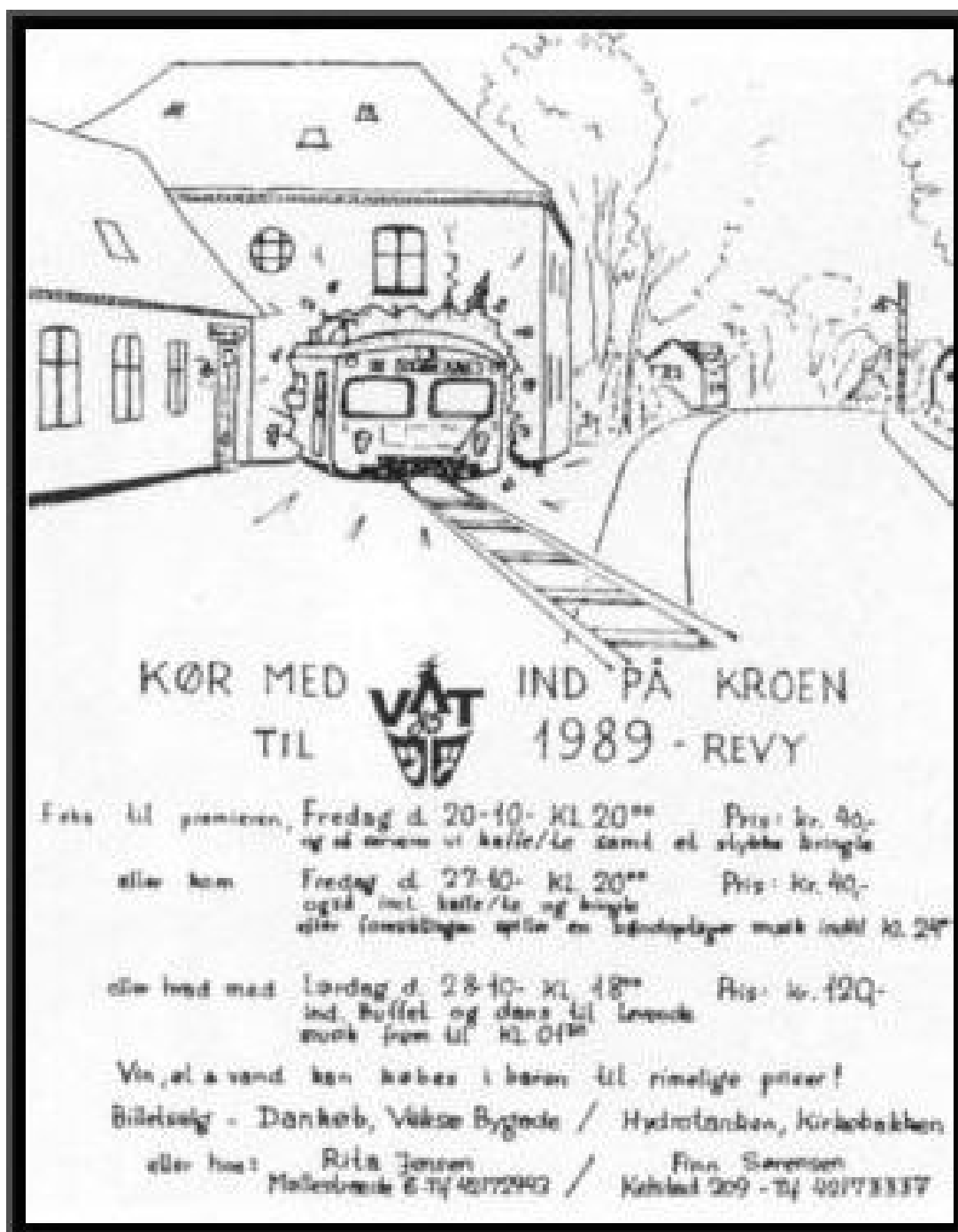
Den 5.12.1985 blev Veksøs egen amatørteaterforening, kaldet VAT '85 stiftet. Foreningen startede beskedent med opførelse af minirevyer ved høstfesterne i 1985 og 1986 på Skibstedgård. Kroen samt teatersalen var på det tidspunkt lukket og under restaurering, men den 1.9.85 kunne VAT '85 for første gang træde frem på scenen ved indvielsen af teatersalen i den nu af kommunen overtagne og nyistandsatte krobygning.

70 år senere er det VAT '85, der står på scenen, med den årlige revy

Allerede i november samme år opførtes en kabaret over tre spilledage, sidste dag (om lørdagen) også med spisning og bal bagefter. I 1988 opførtes teaterstykket "Byttecentralen" af Torben Nielsen samt en efterårsrevy. At dømme efter publikums interesse må fjernsynet være blevet så gammelt, at det godt kan klare at være alene hjemme nu. VAT '85 har ca. 40 medlemmer, der for de flestes vedkommende er herboende, og intentionerne er at opføre et teaterstykke og en revy om året.

Sidste skud på stammen er MINIVAT, et børneteater, der debuterede 3.12.1989.

VAT85 PLAKAT revyen (1989)

Traditionelle begivenheder

Fastelavnsfesten

Som fortalt under afsnittet om Fastelavnsklubben afholdes der fest i Skibstedhallen lørdagen efter fastelavn. Denne fest arrangeres af Fastelavnsklubben. Oprindeligt blev den afholdt på Veksø Kro, men det ville ikke engang kunne lade sig gøre i dag, hvor der er mere end 300 deltagere. Selve Skibstedhallen er smukt pyntet op til lejligheden, og en del af udsmykningen er de tegninger, som hang på optogets vogne.

Disse tegninger, som Lise Hansen laver, beretter i munter streg om byens personligheders mere eller mindre "heldige" optræden i det forgangne år.

Under spisningen er det blevet en tradition, at Ole Suhr udklædt på fornøjelig vis fortæller om, hvad der er hændt i byen i det forløbne år.

Fastelavnsfesten er damernes fest, og her får de lov til at slå katten af tønden. Kattedronningen herfra bliver så forenet med årets kattekonge i en festlig brudevals. Resten af aftenen forløber med dans til levende musik.

Børnenes Fastelavnsfest

Børnenes fastelavnsfest her i byen er også en gammel tradition, som afholdes af Fastelavnsklubben. I vor tid afholdes festen i varme omgivelser på Skibstedgård, og altid fastelavnslørdag. Tidligere slog man katten af tønden på doktorens vej (nuværende indkørsel langs teatersalens vestfacade).

Kl. 10, når kattekongen var fundet, fik han en krone på hovedet og en "daler i hånden," og så gik alle hen på kroen, hvor fru Nielsen diskede op med kakao og boller.

Senere har man forsøgt sig med at afholde hele arrangementet inde i kroen, men det blev ingen succes.

Børnenes fastelavn er i dag en meget populær fest, der som nævnt afholdes i hallen på Skibstedgård. Drengene og pigerne har hver deres tønde at slå ned, og når både kattekonge og kattedronning er kåret, trakteres der med sodavand og pølser, og derefter underholdes børnene med forskellige lege.

Børnenes fastelavnsfest på Skibstedgård (1988)

Byens juletræ

Julemandens ankomst efter byens juletræ er blevet tændt (1988)

Denne tradition startede i 1969, og i Borgerforeningens protokol skrives i 1984, at nu er det blevet en fast tradition.

I de seneste år er træet skænket af Peter G. Jensen på "Stormfulde Højder".

Træet tændes den første søndag i advent kl. 16 under hyggelige former, hvor der serveres gløgg og småkager. Forinden har Jens Erik kørt børnene rundt i hestevogn. Lige efter at træet bliver tændt ankommer julemanden i kane. Der bliver uddelt godter til børnene, og der danses omkring træet. Arrangementet er på det sidste udvidet med åbent hus i Ungdomsklubben og nissespil i teatersalen.

Børnenes juletræsfest (1989). Julemændene har sat børnene i gang med en konkurrence, hvor det gælder om hurtigst at vikle en rulle toiletpapir om hinanden

Børnenes juletræ

Dette er Veksøs ældste festtradition, idet den stammer helt tilbage fra 1899.

Oprindeligt havde festen et forløb med juletræ for børnene 4. juledag og kaffebord for de voksne 3. nytårsdag. Sidstnævnte er dog faldet bort i 1953 på grund af manglende tilslutning.

Børnenes juletræ foregår efter et ganske bestemt program, hvori der kun er foretaget få ændringer i årenes løb, og én ting er aldeles urørt, nemlig børnenes sangkonkurrence.

Ideen til børnenes juletræ har også været, at ingen på grund af økonomiske årsager, skulle være afskåret fra at lade deres børn deltage, så derfor har der aldrig været opkrævet fast billetpris, men ved husstandsbesøg/tilmelding forventes, at alle, også dem uden børn, giver et bidrag til festen.

Børnenes juletræ adskiller sig ved måden, det er tilrettelagt på, idet ingen forening, organisation eller myndighed står bag festen.

Det er en folkelig tradition, hvor det er forældrene, der på skift gennemfører arrangementet. Det har altid været sådan, at fire forældrepar påtager sig arbejdet. Arbejdsrytmen sikres ved, at kun to forældrepar skiftes ud om året, og de sikrer sig på forhånd deres afløsere. Det har knebet lidt de senere år at få forældrene til dette arbejde, men det er en tradition, vi bør slutte op omkring, således at den kan fortsætte som oprindeligt til stor glæde for børnene.

Børnedyrskuets

Denne tradition startede i Veksø i begyndelsen af 1970'erne som det første sted i Nordsjælland.

De første mange år blev det holdt på Slagtergården.

Husmandsforeningen, vægter Aage Jensen og dyrlæge Will. Lynggaard fik sat det i system, således at det fungerede som et rigtigt dyrskue med bedømmelser, pointgivning og præmier, men vel og mærke til alle deltagere, opdelt i 1., 2. og 3. præmier. Det der stadig bliver lagt vægt på i vurderingen, der som oftest foretages af lokale dyrekyndige og dyrlæger, er forholdet mellem børn og dyr.

Dyrskuepladsen, syd for Skibstedgård, 1988

Dyrskuets varer hele dagen, og der er altid underholdning og opvisning af forskellig art. Det er blandt andet blevet en fast tradition, at der er opvisning af folkedansere, der inden opvisningen på dyrskuet, har været en tur på Damgårdsparken i Stenløse, for at danse for de ældre beboere.

I 1988 rettede Husmandsforeningen henvendelse til Lions i Stenløse om hjælp til arrangementet. Lions overtog velvilligt, idet man følte, at det ville være synd, hvis denne lokalaktivitet skulle uddø.

Sct. Hansfest

Denne fest er ligesom høstfesten af nyere dato. Efter en privat Sct. Hansfest hos Bent Lynggaard i 1972 fandt man ud af at gøre det til en fest for hele Veksø og flyttede næste år til arealet omkring Skibstedgård.

I flere år arrangerede Bent Lynggaard og Kurt Frantzen festen på den måde, at gæsterne selv medbragte mad og drikkevarer, mens de sørgede for musik og bål. Der var tradition for, at musikken blev gratis leveret af John Hansen, men ikke helt, for under festen lod man fire høje hatte gå rundt, og det indkomne var musikerens honorar.

Senere er festen overgået til Borgerforeningen. I dag arrangeres den af Veksø Borgerlaug.

Hvert år holdes båltalet af en dertil opfordret borger, borgmester, præst eller andre.

Høstfest

Høstfestens tradition er ung i forhold til nogle af de andre fester i byen.

Høstfesten blev startet i begyndelsen af 1970'erne, da kommunen overtog Skibstedgård. Hermed blev der mulighed for at samle 300-400 mennesker, og initiativet blev taget af bestyrelserne i Veksø Borgerforening og Fastelavnsklubben i fællesskab. Senere overgik arrangementet til Veksø Borgerlaug.

Festen afholdes altid den 2. lørdag i september.

Traditionen tro medbringer man selv madkurv og køber drikkevarer på Skibstedgård, mens arrangørerne sørger for underholdning. Siden 1988 har Veksø Amatør Teater bidraget med en minirevy.

Alle disse festarrangementer, som i årevis har tegnet en del af Veksøs liv, kræver energi. Tilflytterne opfordres derfor aktivt til at gå ind og yde en indsats, for ellers må vi se i øjnene, at arrangementerne er blevet for store til, at de få "gamle" kan klare forberedelserne alene.

Byplanlægning

Veksø 28. april 1976

Kære Veksøer!

Hvordan ønsker du, at Veksø skal se ud om 10 år?

Denne første sætning fra en mødeindkaldelse var startskuddet til "Veksøgruppen".

Det første møde blev indledt af Hans Stiesdal, der er født i Søsum og i sin egenskab af museumsinspektør ved Nationalmuseet fortalte om landsbyforhold.

"Veksøgruppen" dannede i løbet af maj måned arbejdsgrupper, der beskæftigede sig med:

- byens huse
- det grønne i byen
- det grønne udenom byen
- fotoregistrering
- trafik.

I løbet af sommeren blev der udført et stort, og måske enestående arbejde med registrering af byen, som den var på det tidspunkt. Interessen var stor, idet borgerne herigennem kunne engagere sig konkret i forhold, der senere hen ville danne baggrund for den kommende udbygning af byen.

Fra arbejdet kan nævnes, at alle byens huse blev fotograferet, enkelte også interiørmæssigt, som vist nedenfor.

Hovevej 15

Interiør fra samme hus i 1976

Derudover blev alle husene beskrevet bygnings- og materialemæssigt, f.eks. fundamentets art, om murene var pudsede, malede m.v., tagets hældning og materiale blev noteret, og antallet af vinduer i alle facader omtalt.

Den grønne gruppe artsmærkede al beplantning ind på et kort, og anslog alderen på de større træer.

Den grønne udenomsgruppe gav forslag til beplantning langs veje, f.eks. genplantning af bornholmsk røn langs Hovevej mod syd, ligesom de havde ideer til de grønne kiler imellem de nye bebyggelser.

Trafikgruppens målsætning var: "Trafikken i byen skal være for byen. Transittrafik og trafik til stationen gennem det gamle Veksø søges undgået". Allerede her har man givet ændringsforslag til det planlagte kryds Hovevej/Maglehøj Alle, ligesom man havde alternative forslag til den påtænkte vejføring mellem kirken og Veksølund. Hele det udarbejdede materiale blev brugt som diskussionsoplæg til kommunen og efter endt brug, er det arkiveret i Historisk Forening.

Vinderprojektet fra arkitektkonkurrencen (1972). Bemærk, at projektet kun delvist er realiseret. Byggetætheden er kraftigt forøget, og som følge deraf er de grønne kiler blevet tilsvarende reduceret

Veksø-konkurrencen

I december 1971 udskrev Byrådet – i samarbejde med Danske Arkitekters Landsforbund – en offentlig idekonkurrence om en vej- og bebyggelsesplan for Veksøområdet.

Alle var enige om, at det var glimrende, at man afholdt en arkitektkonkurrence, for at få mulighederne for udbygningen af byzonejorden i Veksø så alsidigt belyst som muligt, men konkurrencekravene kom som et chok for de fleste. Det viste sig, at udnyttelsesgraden var så høj, at man måtte formode, der ville blive bygget etageejendomme på en stor del af området, og at den gamle landsby næppe kunne bevares.

På generalforsamlingen den 13. december 1971 i Veksø Sogns Borgerforening vedtog man, at der skulle nedsættes et arbejdsudvalg, der fik til opgave at informere om udbygningsplanerne. Udvalget gik straks i gang med arbejdet, og det medførte en stor mødeaktivitet i foreningen.

Det første møde fandt sted den 10. februar 1972. Forinden havde Borgerforeningen udsendt et særtryk af konkurrencebetingelserne til alle i Veksø. På mødet, hvor Egnspanrådets eksperter redegjorde for den lige udkomne regionplan, deltog ifølge Borgerforeningens protokol, *"mere end 300 mennesker"*.

Da man ikke, på grund af det omfattende program, nåede at diskutere Veksø konkurrencens betingelser til bunds, vedtog man at holde et nyt møde allerede den 20. februar.

At bølgerne gik højt på begge møder kan ses af avisernes artikler fra dagene omkring møderne. Således bragte Politiken den 10. februar, på forsiden et billede og inden i bladet en stor artikel om Veksø. Både Berlingske Tidende og Politiken skrev udførlige referater fra de to møder.

Også i det andet møde deltog ca. 300 mennesker, heraf en del arkitekter, der deltog i konkurrencen. Et umiddelbart resultat af det første møde var, at Byrådet ændrede sin stilling til Frederikssundsvejens linieføring, og nu gik ind for "den sydlige", således at vejen kom længere væk fra Veksø og Stenløse, og ikke i så høj grad ville ødelægge Værebrodalen.

At Veksøborgernes protester havde båret frugt viste sig, da udstillingen af de 79 indleverede konkurrenceprojekter blev åbnet den 30. marts 1972. En meget stor del af projekterne bar præg af, at arkitekterne havde fulgt den omfattende debat om Veksø i pressen eller deltaget i foreningens møder om emnet. Man havde faktisk foregrebet den kommuneplanlægningslov, som trådte i kraft i 1977, og som kræver, at man inddrager beboerne i arbejdet med at planlægge deres lokale område. Udstillingen var i sig selv en stor oplevelse. Det var fantastisk at se det grundige og for manges vedkommende idealistiske arbejde, der var lagt i projekterne. Der var stor spredning i forslagene til udnyttelse af arealerne lige fra 21 nye boliger i 1985 til bygning af 3 punkthuse på 16 etager, som skulle ligge på bakken øst for Bjørnebakken (nuværende Kelstedudstyknings).

Der var et forslag, som anbragte 6 nord-sydgående etageejendomme ved siden af hinanden på Skibstedgårdens jord, således at der skulle være to etager på bakkens top og 12 etager i den anden ende af bygningen nede ved jernbanen.

Det var glædeligt at se, at størsteparten af projekterne anbefalede en mere beskeden udnyttelse af arealet, end konkurrencebetingelserne krævede. Der blev fra de fleste arkitekters side lagt megen vægt på at beskytte den gamle landsby og det "spændende" landskab mest muligt.

Den 15. april 1972 fik man resultatet af konkurrencen, og det viste sig, at 1. præmien var gået til 4 unge arkitekter fra tegnestuen Vandkunsten, hvis projekt netop lagde stor vægt på at bevare så meget af det gamle Veksø-miljø, som

overhovedet muligt. De lagde også stor vægt på, at beboerne skulle inddrages i planlægningen af den nye by.

Siden Veksø-konkurrencen har vinderprojektet været kastebold mellem Byråd, amt, fredningsplanudvalget og beboerne i Veksø. Der har sidenhen været både lyse og mørke tider i Veksø, som dengang det så ud til, at Byrådet ville forlade vinderprojektet.

Der har været indkaldt til mange borgermøder, og hver gang har beboerne i Veksø ivrigt deltaget i debatten, og herved utvivlsomt præget de beslutninger, der i Byrådet er truffet om udbygningen.

Til sidst skal her mindes de udtalelser arkitekt Mogens Bryen, en af fagdommerne i Veksø-konkurrencen, fremkom med på borgermødet på Skibstedgård den 15. december 1975. Han fastslog, at Veksø var enestående i dansk byplanhistorie, idet det var første gang, 1. præmie vinderne af en byplankonkurrence virkelig kom til at udføre planen, og han formanede de fremmødte til at holde fast ved planen, således at det naturskønne område blev udnyttet så nænsomt som muligt.

Arkitekt Mogens Breyens ord må ubevidst have ligget i baghovedet, da Veksøs borgere på ny gik på barrikaderne i forbindelse med kommuneplanrevisionen i 1989. I den forbindelse foreslog et flertal i Byrådet, at der på bakken syd vor stationen, øst for Hovevej, skulle bygges 120 parcelhuse sidst i planperioden op til år 2002.

Veksø Borgerlaug tog initiativ til en underskriftindsamling imod dette, og ikke mindre end 1044 eller mere end 80% af Veksø Sogns indbyggere skrev under.

Denne massive protest gjorde indtryk, og da Hovedstadsrådet samtidig fremkom med en indsigelse, valgte Byrådet at skrinlægge planerne.

Vejnavne

- *Hesselholm*. Hessel stammer fra hassel. I tidligere tid var hasselbeplantning udbredt og en nødvendig afgrøde, hvor grenene blev anvendt til gærder, lægter og tagdækning.
- *Katholm*. Tidligere gårdnavn i Veksø. Har formentlig forbindelse med ordet kat.
- *Smedestræde*. Refererer til, at der her har været placeret et smedeværksted.
- *Møllestræde*. Refererer til, at her har der ligget en mølle.
- *Fugleøjevej*. Fugleagre og andre navne hvori fugl indgår, er ofte anvendt her i området i gammel tid.
- *Slotsgyden* (tidl. Carl Olsensvej og delvis Egedalsvej). Navnet Slotsgyden er genoptaget fra gammel tid. Refererer til Veksø Slot. Carl Olsen boede på et tidspunkt som den eneste på vejen – i det sidste hus, Brøndstedhus. Carl Olsen tjente i øvrigt hos Jens Erik Andersens bedstefar på Slagtergården.
- *Toxværdvej*. Opkaldt efter kroejer og købmand Toxværd.
- *Dyrlægevej*. Der har været dyrlægebolig i nr. 2.
- *Kirkestræde/Kirkebakken*. Refererer til beliggenhed nær kirken.
- *Snedkerstræde*. Refererer til, at der har ligget et snedkeri.

- *Korshøj*. Gårdsnavn i Veksø.
- *Kelsted*. Gårdsnavn i Veksø. Måske oprindeligt opstået fra ordet "Kildested", idet der findes en del kilder i området.
- *Skibsted*. Gårdsnavn i Veksø. Refererer formodentlig til anløbssted, dengang fjorden gik herind.
- *Brøndsted*. Gårdsnavn i Veksø. Refererer måske til en vandkilde i gammel tid.
- *Maglehøj Alle*. Gårdsnavn i Veksø. Magle betyder stor.
- *Bjørnebakken*. Husenes bygherre hed Bjørner.
- *Kildevej*. Refererer til kilder i området.
- *Vandtårnet*. Refererer til det tidligere vandværks placering.
- *Spydbakken*. I gammel tid hed vejen Tyvestien. Måske har det været i betydningen stjæle, eller også har det været i betydningen høtyv, begrundet i vejføringen omkring Fuglesø.
- *Egedalsvej*. Gårdsnavn i Veksø.
- *Kirkestien*. Har været sti fra Lille Veksø til Veksø. Rester findes i dag,

Bygaden mod øst (ca. 1916)

Bygaden mod øst (1988)

Udtalelser om Veksø

Hvad har fået dig til at flytte til Veksø?

Interview ved juletræets tænding den 27. nov. 1988.

POUL 43 år: Det er der ikke noget, der har gjort, for jeg bor her slet ikke!

PERNILLE 32 år: Jeg er gift med en mand, der altid har boet her!

TORBEN 35 år: Min kone fik en eller anden vanvittig ide om, at se på hus her!

SUSSI 26 år: Vi kendte byen. Vi kommer fra Ølstykke!

GERHARDT 60 år: Min søn boede her i forvejen, og vi syntes, det var en dejlig by!

JETTE 31 år: For at komme væk fra København og for børnenes skyld!

KIM 27 år: Rent tilfældigt. Vi fandt noget vi kunne li' at bo i, og så ligger byen tæt på København.

MICHAEL 29 år: Jeg synes, det var et utroligt pænt område.

EJNER 28 år: Ikke nogen speciel grund, vi var medlemmer af Stenløse boligforening.

BRIAN 20 år: Jeg er født her, og har boet her hele tiden.

HARRY 51 år: Rent tilfældigt. Jeg skulle finde et sted, hvor jeg kunne starte min egen virksomhed.

Kan du sige noget godt om Veksø?

MARIE 14 år: Nææh... Jo Veksø er så lille, alle kender alle. Jeg kan bare ikke li' alle de nye huse, der er kommet, nogen af dem er endda grimme.

SUSSI 20 år: Traditionerne. Her er smukt og et godt sammenhold.

HARRY 51 år: Er man faldet til i Veksø, så rejser man aldrig herfra!

GRY 9 år: Jeg har næsten ikke noget at sige, men jeg har mange venner i Veksø.

TORBEN 35 år: Pragtfuldt sted – hvis man ikke har børn!

PERNILLE 35 år: Det er godt for vores børn, at der er kommet så mange børn i byen.

GERHARDT 60 år: Jeg synes, der er et godt sammenhold, der sker noget, og det synes jeg, man bør deltage i!

CHARLOTTE 14 år: Ungdomsklubben, den er rigtig lækker, og grillen er også god!

MICHAEL 29 år: Alle de aktiviteter der er her, og at det er lykkedes de indbyggere, der altid har boet her, at få de nye tilflyttere ind i sammenholdet!

JETTE 31 år: Kulturlivet kan jeg godt li'. Det er et lille samfund, i stedet for det store uvedkommende i København.

BRIAN 20 år: Hyggelig by. Gamle traditioner som bliver ved.

KIM 27 år: Der er et godt socialt samvær, men kommunen er ikke noget at råbe hurra for!

EJNER 28 år: Den er dejlig, lille og hyggelig!

JANE 6 år: At der er så mange heste, og at julemanden kommer herud!

Følgende personer vil vi specielt takke for stor hjælp

Jens Erik og Inge Andersen

Kim Andersen

Kirstine Andersen

Kaj Andersen, Søsum

Svend Erik Andersen

Jørgen Andersen

Niels Byrgesen

John Fernquist

Gudrun Foersom

Peter Foersom

Jørgen og Lise Hansen

Ingrid Hansen

Jørgen Preben og Gertrud Hansen

Dorrit Holm

Mogens Møller Jensen

Niels Kierkegård

Grete Knudsen

Steen Krarup Grete og Jørgen Larsen

Ole og Henny Suhr Larsen

Birgitte Lundsteen, Ganløse

Christian Mortensen, Stenløse

Erik Mølgård

William og Maja Lynggaard

Svend Olsen

Else Sejer Olsen, Ganløse

Hans Peter Prior

Annette og Peter Scott

Stenløse Historiske Forening v. Viggo Clausen og Bent Stiesdal, Slagslunde

Arne Sørensen

Gert Sørensen

Karl Sørensen

H.R.K. Thuesen

Samt bogtrykker Arne Romlund Madsen for særdeles god hjælp ved udgivelsen af denne bog.

Følgende kilder er benyttet

Carstensen: Vigsø Sogns Historie

Stenløse Historiske Forening: Livet langs banen

Stenløse Historiske Forening: På vej

Folk og flora: 1978

Dansk Landøkonomisk Forlag: Danske gårde II samling

Danske landmænd og deres indsats

Stenløse kommune, teknisk forvaltning

Hans Blessing: Veksø Kirke

Trap: Danmark 1953

Fra Nationalmuseets arbejdsmark 1943: Hans N. Christiansen: Broncehjemene fra Veksø

Frederiksborg Amts Avis: 19.3.1969, kronik af H. Nielsen

Frederiksborg Amts Avis: 19.1.1985, kronik af Klaus Ebbesen

Stenløse Historiske Forening

Veksø Sogns Borger- og Grundejerforening: Festskrift 1976

Stenløse Bladet 1972

Fredningskendelse 31.12.1973. Naturfredningsnævnet for Frederiksborg Amts sydlige kreds

Veksø Sogns Borgerforenings protokol

Brandprotokol

Sandbjergskolens jubilæumsskrift 1987

B. Sevaldsen: Veksø

Salmonsens leksikon

Harald Jørgensen: Lokaladministrationen i Danmark 1985

Frederiksborg Amts stednavne

Børnenes Juletræs protokol

Veksø Vandværks protokol

Første versions omslag

